Suomen Ilmailumuseon toimintakertomus 2020

ILMAILUMUSEO
FLYGMUSEUM • AVIATION MUSEUM

SISÄLTÖ

1. Aviapoliksessa, etänä ja diginä 3
2. Talous ja henkilöstö 4
3. Uusi Ilmailumuseo 6
4. Sidosryhmäyhteistyö 8
5. Kokoelmat ja tutkimus 9
6. Näyttelyt ja yleisötyö 15
7. Viestintä ja virtuaalipalvelut 18
8. Myynti ja markkinointi 20
9. Asiakas-, kokous- ja elämyspalvelut 21
10. Vapaaehtoistoiminta 24
11. Tukitoiminnot 25
12. Säätiö 26
13. English Summary 28

KANNEN KUVAT

Vasemmalla: *Väinö Bremer ja Junkers A 50 Junior OH-ABB maaliskuussa 1932. Bremer on juuri palannut lentomatkaltaan Kap-kaupungista. Kuva: Aarne Pietinen o/y, Museoviraston kokoelmat.*
Oikealla: *Museomekaanikko Antti Laukkanen tallentamassa Helsinki-Vantaan porttialueen matkustajaliikennettä ja ostoskäyttäytymistä poikkeusoloissa. TAKO-verkoston valtakunnallinen nykydokumentointitempaus 18.9.2020 keskittyi kulutustottumuksiin. Ilmailumuseo toteutti lentoasematallennusta yhteistyössä Finavian kanssa osana museon Korona ja lentoliikenne -dokumentointihanketta. Kuva: Tapio Juutinen.*

VIEREINEN KUVA

Kuva: Mia Kunnaskari.

1. AVIAPOLIKSESSA, ETÄNÄ JA DIGINÄ

Museon vuosi 2020 käynnistyi vauhdikkaasti. Pohjalla oli jo edellisenä syksynä aloitettu tiivis yhteistyö Vantaan kaupungin kanssa museon uusien tilojen aikaansaamiseksi. Myös museolla tapahtui paljon – kävijöitä tammi-helmikuussa oli huomattavasti enemmän kuin aiempien vuosien alkukuukausina, samaan aikaan valmisteltiin uutta rekrytointia kokoelmatiimiin sekä kehitettiin museon elämyspalveluita. Hyvän startin uudelle vuodelle antoi myös aiemmasta huomattavasti noussut valtionavustusten määrä. Museon suunta oli selvä ja uuden strategian mukaisten tavoitteiden toteuttaminen poltteli jo kovasti kaikkien mielissä.

Maaliskuun 17. päivä museo suljettiin yleisöltä yleisten covid-19-rajoitusten mukaisesti. Henkilökunta siirtyi etätöihin niiltä osin kuin se oli mahdollista. Edessä oli uusien toimintatapojen opettelua, mutta kuitenkaan työt eivät kadonneet mihinkään. Vaikka museo ei palvellutkaan perinteisellä tavalla yleisöjä, otettiin käyttöön uusia keinoja. Digitaalisia palveluja kehitettiin, muun muassa virtuaaliopastuksia yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa. Suunnittelu ja edistäminen ei pysähtynyt millään sektorilla. Museolla kiinteistötiimi yhteistyökumppaneineen ahkeroi uuden simulaattorimaailman eteen, kokoelmatiimi aloitti nykydokumentoinnin yhteisöllisen koronatallennuksen merkeissä, viestintä ja yleisötyö suunnitteli ja toteutti uusia aikaan sopivia saavutettavia palveluita, Uusi Ilmailumuseo -hanketta edistettiin suunnitelmien mukaan.

Museo ei siis pysähtynyt, vaikka me monien muiden tavoin ajattelimme tilanteen nopeastikin normalisoituvan. Näin ei kuitenkaan käynyt – vuoden 2020 aikana museo oli suljettu koronan takia yhteensä 106 päivää. Museossa vieraili kuitenkin yli 26 000 kävijää, joka oli huomattava luku verrattuna avoinnaolopäivien määrään. Tätä kirjoittaessa tammikuun lopulla 2021 tilanne on edelleen avoin, museo on jälleen suljettuna yleisöltä. Vaikka tarkkaa tietoa rajoitusten purusta ei olekaan, katsomme tulevaan luottavasti. Teemme edelleen päämäärätietoisesti töitä sen eteen, että museolla on tulevaisuudessa entistä paremmat edellytykset säilyttää ja esittää ilmailuhistoriaa sekä olla kiehtova viihtymiseen houkuttava vetovoimakohde Vantaan Aviapoliksessa.

Vuosi 2020 opetti meille paljon muutoksen välttämättömyydestä ja sen mukanaan tuomista mahdollisuuksista. Se opetti meitä tekemään uudella tavalla ja etsimään uusia yhdessä tekemisen tapoja. Ilman poikkeustilaa emme olisi näin taitavia kuin olemme nyt. Poikkeustila sai varmasti meidät hetkittäin taipumaan äärimmilleen, mutta toivottavasti antoi myös onnistumisen kokemuksia. Vuosi 2020 teki museostamme entistä vahvemman toimijan.

Haluan kiittää lämpimästi kaikkia yhteistyökumppaneitamme, joiden kanssa olemme yhdessä kohdanneet uuden. Kiitän museolle tärkeitä vapaaehtoisia ja asiakkaita – toivottavasti pääsemme pian taas tapaamaan. Kiitos henkilökunnalle ja säätiön hallitukselle kehittämisestä ja uurastamisesta – teidän ansiostanne teimme vuodesta onnistuneen, kaikesta huolimatta.

Pia Illikainen
Museonjohtaja

Kuva: Milla Illikainen

2. TALOUS JA HENKILÖSTÖ

Talous

Museon talous poikkesi covid-19-epidemian rajoitusten mukanaan tuomien taloudellisten menetysten takia huomattavasti ennakoidusta.

Museo oli suljettuna koronarajoitusten takia 106 päivää ja kärsi tappiota n. 160 000 euroa. Keväällä ja loppuvuodesta asiakaspalvelun tuntityöntekijät olivat lomautettuna yhteensä 6 viikkoa, muutoin lomautuksilta vältyttiin. Valtio jakoi museolle koronatukea vuoden aikana kahdessa erässä yhteensä 140 000 euroa (osa summasta oli haettu ja budjetoitu Uusi Ilmailumuseo -hankkeen hankekustannuksiin). Vuodelle 2020 kaavailtua toista rekrytointia kokoelmatyöhön ei pystytty toteuttamaan epävarman taloudellisen tilanteen takia.

Kahvilatoimintaa pyörittänyt ravintoloitsija lopetti kesällä toimintansa museolla ja museo alkoi itse ylläpitää kahvilatoimintaa lokakuussa. Tämä luonnollisesti toi mukanaan kustannuksia, joita ei oltu budjetoitu vuodelle. Kahvilapalvelut nähtiin kuitenkin keskeisenä palveluna museon asiakkaille, joten tätä investointia pidettiin perusteltuna.

Museon saamien julkisten avustusten määrä kasvoi museoiden rahoitusuudistuksen myötä huomattavasti edellisvuoteen verrattuna. Valtionosuutta (VOS) korotettiin 7 htv:sta 10 htv:en. Syksyllä 2019 tehdyn päätöksen mukaisesti museo sai rahoitusta 9 htv:n verran, mutta kevään 2020 lisäpäätöksessä museolle myönnettiin vielä yksi htv lisää. Lisäksi museo sai aiempaa enemmän valtakunnallisen vastuumuseon lisärahoitusta (VALVA) tehtäviin 263 000 euroa (v. 2019: 106 000 euroa). Valtionavustusten (VOS ja valtakunnallisen vastuumuseon lisärahoitus) määrä oli yhteensä 528 516 euroa.

Kokonaistulot olivat 1 043 380 euroa, joka oli 200 071 euroa enemmän kuin vuonna 2019.

Kokonaistuloista omien tulojen osuus oli 29 % (2019: 53 %).

Suurin yksittäinen menoerä oli henkilöstökustannukset 619 375, joka oli 12 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Museon varsinaisen toiminnan kulut olivat 987 638 euroa (luku ei sisällä suunnitelman mukaisia poistoja).

Toimintavuodelle saatiin erilaisia toiminta- ja hankeavustuksia seuraavasti:

- Opetus- ja kulttuuriministeriö, harkinnanvarainen avustus VALVA-museoiden valtakunnallisiin erityistehtäviin **263 000 €**
- Vantaan kaupunki, toiminta-avustus **50 000 €**
- Museovirasto, hankeavustus **8 000 €**
- Saatujen avustusten lisäksi museolle myönnettiin lakisääteistä VOS-avustusta 10 henkilötyövuoden arvosta yhteensä **265 516 €** (7 htv vuonna 2019, 222 263 €).

Lisäksi Ilmailumuseo sai yhdessä Forum Marinumin ja Rautatiemuseon kanssa avustusta OKM:ltä Matkustamisen muutos -hankkeeseen (yhteensä 45 000 euroa).

Museon tulos oli rahoituskulujen ja verojen jälkeen -246 195 euroa. Tuloslaskelma sisältää suunnitelman mukaisia poistoja käyttöomaisuudesta 266 506 euroa (270 288 € vuonna 2019) sekä vapaaehtoisen varauksen lisäyksen 31 815 € (museon tontin ennallistamiskuluihin varautuminen).

Museon maksuvalmius säilyi koko vuoden hyvänä.

Olennaiset tapahtumat tilikauden jälkeen ja arvio tulevasta kehityksestä

Tammikuussa 2021 on edelleen koronarajoitusten takia epävarmaa, milloin museo voidaan avata yleisölle. Tämä luonnollisesti vaikuttaa myös vuoden tulosennusteeseen. Olettavaa on, että valtio tukee opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän tuen kautta museoita myös alkuvuonna 2021. Näin ollen koronasulusta ei nähdä koituvan museolle varsinaista tappiota. Mutta toki kassavirran ennustaminen on haasteellista, koska museon omat tuotot ovat minimaaliset.

Vuoden 2021 talousarvio on tappiollinen, koska edellisenä vuotena myönnetyt avustukset käytetään vasta nyt kuluvana vuotena. Vuoden 2021 aikana museon tulee myös varautua kesällä 2022 huomattavasti nouseviin kiinteistökustannuksiin, kun Finavia Oyj alkaa periä museon maa-alasta vuokraa. Summa on merkittävä museon budjetin ja tulevien vuosien talouden kannalta.

Museon henkilökunta

Tammikuussa viestintä- ja hankekoordinaattori Mia Kunnaskari vakinaistettiin yhteistyökoordinaattorin nimikkeellä. 1.4. aloitti uutena esinekokoelmista vastaavana amanuenssina Eijakristina Sumelius. Esimiesvastuiden myötä asiakaspalveluassistentti nimettiin asiakaspalveluvastaavaksi.

Kokoaikainen henkilökunta

- Museonjohtaja **Pia Illikainen**
- Asiakaspalveluvastaava **Veera Sandgren**
- Intendentti **Matias Laitinen**
- Amanuenssi (valokuva- ja tietoaineistot) **Tapio Juutinen**
- Amanuenssi (esinekokoelmat) **Eijakristina Sumelius** 1.4.20 alkaen
- Museoapulainen **Petri Fogde**
- Museolehtori **Tiia Fynes**
- Museomekaanikko **Antti Laukkanen**
- Museomestari **Kimmo Snellman**
- Myynti- ja markkinointipäällikkö **Henri Äijälä**
- Näyttelypäällikkö **Valeri Saltikoff**
- Yhteistyökoordinaattori **Mia Kunnaskari**

Henkilökunnan kevään virkistyspäivä 18.1. suuntautui ennakoivasti lähimatkailun merkeissä tutustumalla aluelennonjohtoon, Vantaan lähestymislennonjohtoon ja lennonjohtotorniin. Syksyn virkistäytymisestä vastasivat Smartum-liikuntasetelit pikkujoulujen sijaan. Kuva: SIM.

Kesäkuussa museon kiinteistötiimissä aloitti TE-toimiston tuella **Meelis Palla** määräaikaisella sopimuksella. Kokoaikaisen henkilökunnan lisäksi museolla työskentelee osa-aikaisia tuntityöntekijöitä asiakaspalvelutehtävissä. Tehtävät käsittävät lipunmyynnin, museokaupan ja kahvilan hoidon lisäksi mm. museon palveluiden varausten käsittelyä. Lisäksi vuonna 2020 museolla työskenteli osa-aikainen tuntityöntekijä suunnittelutehtävissä. Tuntityöntekijöinä museolla ovat työskennelleet **Ea Ek**, **Iida Heikkari**, **Sarbiya Ignatova**, **Hilla Leikas**, **Vincent Matsuuke**, **Jari B. Miettinen** ja **Lydia Sandgren**.

Matkustamisen muutos -hankkeeseen palkattiin 1.6.–30.8. väliseksi ajaksi projektityöntekijä **Kerkko Latvanen** hankerahoituksella. Kesätyöntekijä **Niklas Rahola** työskenteli asiakaspalvelussa asiakashaastatteluja tehden 1.–12.6. välisenä aikana.

Vuoden aikana neljä henkilöä suoritti museossa yhdyskuntapalvelua. Yksi henkilö tuli TE-keskuksen työllisyyspalvelun välityksellä sekä yksi henkilö Verven (vakuutusyhtiöiden) kautta. **Emmi Lotta Tirri** HUMAKista suoritti 20.4.–25.5 välisenä aikana kulttuurituottajan opintoihinsa liittyvän harjoittelun. **Natalia Vorotynskaia** oli 3 vk ajan suomen kielen harjoittelussa loka-marraskuussa tehden erityisesti viestinnän aineistoja. **Marianna Kuortti** aloitti 3 kk markkinointiviestinnän harjoittelun marraskuussa. Museossa oli myös neljä yläasteikäistä TET-harjoittelijaa (**Pyry**, **Lauri**, **Stella** ja **Selma**).

Henkilöstön koulutus

Suomen Ilmailumuseon henkilökunta osallistui aktiivisesti useisiin oman ammattialansa koulutuksiin, seminaareihin ja neuvottelupäiviin, joita järjestivät muun muassa Museoliitto, Museoalan ammattiliitto sekä Trafiikki ry. Aiemmista vuosista poiketen koulutuksen ja seminaarit toteutettiin pääosin etäyhteyksin. Henkilökunta osallistui vuoden aikana koulutuksiin keskimäärin 7 päivää/henkilö, joka on huomattavasti enemmän kuin aiempina vuosina (v. 2019 3 päivää/henkilö).

Museolehtori suoritti tuotekehitystyön erikoisammattitutkinnon joulukuussa 2020. Näyttelypäällikkö aloitti osana osaamisen kehittämistä liiketoiminnan ammattitutkintoon tähtäävät opinnot. Asiakaspalveluvastaava puolestaan aloitti museoalan esimieskoulutuksessa.

Museon omissa arvotyöpajoissa (museon arvot: uteliaisuus, vastuullisuus, yhteisöllisyys) kehitettiin ja vietiin yhdessä eteenpäin museon strategian arvoja eri tasoilla. Jokainen työpaja poiki mukanaan yhden tai useamman jatkokehityskohteen tai suoraan toteutettavia ideoita.

3. UUSI ILMAILUMUSEO

Suomen Ilmailumuseon pitkään jatkunut työ uusien tilojen saamiseksi eteni vuoden aikana hyvin. Alkuvuoden ja kevään aikana museon ja Vantaan kaupungin yhteinen työryhmä tutki yhteensä 18 mahdollista uutta sijaintia museolle. Kevään aikana kahta vaihtoehtoa kartoitettiin tarkemmin mm. logistiikan ja alustavien kustannuslaskelmien kautta. Loppukeväästä kaupungin toimesta kuitenkin nostettiin esille kolmas vaihtoehto, sijoittuminen nykyistä museota vastapäätä Vantaan ja Finavian yhteisomistustontille aivan Aviapolis Core -alueelle. Tämä samainen vaihtoehto oli ollut esillä jo museon omissa aiemmissa suunnitelmissa (ns. B-hanke vuosina 2014–2017). Todettiin, että esitetyistä vaihtoehdoista yhteisomistustontille sijoittuminen olisi museolle paras vaihtoehto. Tästä käynnistyivät nopeasti jatkoselvitystyöt.

Elokuussa kaupunginjohtaja Ritva Viljasen toimesta lähetettiin opetus- ja kulttuuriministeriöön sekä liikenne- ja viestintäministeriöön esitys hankkeesta ja sen valtiorahoituksesta. Näillä näkyminen esitys valtionrahoituksesta on menossa vuoden 2021 ensimmäiseen lisätalousarvioon.

Syksyllä Vantaan kaupunki käynnisti selvityksen omasta roolistaan investointihankkeessa. Loppuvuodesta museo puolestaan aloitti museokonseptin työstämisen ulkopuolisen asiantuntijan, Suunnittelutoimisto Amerikka Oy:n kanssa. Tavoitteena oli saada realistinen näkemys museon tarvitsemista tiloista ja logistisista mahdollisuuksista sekä alustava hahmotelma museon sijoittumisesta

Suomen Ilmailumuseon ja Suunnittelutoimisto Amerikan työpajoissa on luonnosteltu suunnittelun lähtökohtia elämykselliselle, toiminnalliselle ja houkuttelevalle museokeskukselle.
Kuvat: Suunnittelutoimisto Amerikka Oy.

kaavaillulle tontille. Työstä saatiin kattava aineisto jatkosuunnittelua varten. Museon laajuudeksi haarukoitui 6 332 m² (bruttoala). Laskelmaan otettiin mukaan museolle vain täysin välttämättömät neliöt.

Hankkeen seuraava vaihe on valtionrahoituksen varmistuminen alkuvuodesta 2021. Samalla tulee myös selvittää hankkeen lopullinen rahoitusmalli sekä Vantaan kaupungin rooli hankkeessa. Valtionrahoituksen varmistuttua käynnistetään museon oma sijoittaja/rahoittajahaku sekä muu tukeva varainhankinta.

Tämänhetkisen aikataulutuksen mukaan museo voisi avautua yleisölle vuoden 2025 aikana.

Ilmailumuseoselvitys 2020 – Suomalaiset ilmailuhistorialliset kokoelmat

Suomalaiset ilmailumuseot ovat jo pitkään kärsineet erilaisista ongelmista tiloihin ja resursseihin liittyen. Kokonaiskuvan saamiseksi syksyllä 2019 Suomen Ilmailumuseo ja Suomen Ilmavoimamuseo päättivät teettää selvityksen suomalaisen ilmailumuseokentän tilanteesta. Valtakunnallisen selvitystyön tavoitteena oli kartoittaa kattavasti ja monipuolisesti suomalaisen ilmailumuseokentän nykytila sekä arvioida todennäköinen kehitys tulevaisuudessa.

Selvityksen kohteina olivat kuusi ilmailumuseota (Suomen Ilmailumuseo, Suomen Ilmavoimamuseo, Hallinportti ilmailumuseo, Karhulan ilmailukerhon lentomuseo, Karjalan ilmailumuseo ja Päijät-Hämeen ilmailumuseo) sekä vitriininäyttelyt, lentokonepuistot ja perinnehuoneet (Hanssin-Jukan Perinneyhdistys ry / Kauppakeskus Tuulonen, Hallin lentokonepuisto, Kauhavan lentokonepuisto, Utin perinnehuone sekä ilmailupuisto, Jämijärven perinnehuone ja Ilmailumuseoyhdistys ry).

Selvitystyölle saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustusta, joka kattoi osan selvitystyön kustannuksista. Suomen Ilmailumuseo kustansi jäljelle jääneen osuuden. Työn tekijäksi valikoitui tarjouskilpailun perusteella Tieliikenteen valtakunnallisen vastuumuseo Mobilian projektipäällikkö Anni Antila. Selvitys valmistui toukokuussa 2020.

Selvitys on ansiokas ja kattava kartoitus kokoelmista eri museoissa. Selvityksen liitteenä olevat taulukot ja tilastot antavat hyvän kuvan ilmailuhistoriallisen materiaalin määrästä ja sijoittumisesta Suomessa. Selvitystyö antaa perustellun esityksen ilmailun kansallisen kokoelmakeskuksen tarpeesta.

Selvityksen tilaajatahot totesivat yhteisesti, että selvityksessä esitetyn museoiden yhdistämisen tutkiminen vaatii vielä jatkoselvittämistä. Syksyllä Ilmavoimamuseon ja Ilmailumuseon yhteisessä tapaamisessa päätettiin ensisijaisesti edistää yhteisen kokoelmakeskuksen selvittämistä, muu jatkoselvittäminen määritellään erikseen.

4. SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ

Museon strategiassa korostuvat yhteisöllisyys ja vastuullisuus. Museon tavoitteena on saada keskeiset sidosryhmänsä osallistumaan ja sitoutumaan museon toimintaan ja tukemiseen. Yhteistyön nähdään olevan vahvasti molempia osapuolia palvelevaa ja yhteistyön hioutuminen konkreettisiksi toimiksi vaatiikin usein useampiakin yhteisiä keskusteluja ja uusia linjauksia, jotta yhteistyö näyttäytyy osapuolille aidosti kannattavana.

Museo vei vuoden aikana taustayhteisöjen kanssa käytäviä yhteistyö- ja sopimusneuvotteluja eteenpäin suunnitellusti, tosin korona hidasti huomattavasti neuvotteluaikatauluja. Vuoden aikana uusittiin yhteistyösopimukset Finnair Oyj:n ja Ilmailumuseoyhdistys ry:n kanssa.

Saab Finland Oy:n kanssa tuotettiin yhteistyössä välihallissa 6.3. avattu näyttely ja myöhemmin samaan aineistoon pohjautuva verkkonäyttely virtuaaliopastuksineen. Näyttely on kolmas yhteistyössä tuotettu näyttely museolla. Vuoden 2019 joulukuussa Saab tuki Ilmailumuseon toimintaa 50 000 eurolla. Saab haluaa esimerkillään kannustaa myös muita ilmailualan toimijoita tukemaan Ilmailumuseon toimintaa, sekä omalta osaltaan vaalia Suomen ilmailuhistoriallisia perinteitä ja muistaa Saabin roolia niissä.

Sidosryhmäyhteistyön kehittäminen nousi keskeiseen rooliin henkilöstön kanssa pidetyissä kehittämistyöpajoissa vuoden aikana. Museon sidosryhmäyhteistyön nähtiin olevan moninaista ja kumppaneina ovat erilaiset toimijat aina yrityksistä vapaaehtoistoimijoihin.

Suomen Ilmailumuseo on jäsen ICOMissa (International Council of Museums), Ilmailubibliografiayhdistys ry:ssä, Ilmailumuseoyhdistys ry:ssä, Malmin lentoaseman ystävät ry:ssä, Trafiikki-museot ry:ssä sekä Suomen sotahistoriallisessa seurassa.

Vantaan kaupunki

Vuonna 2020 yhteistyö Vantaan kaupungin kanssa sekä konkretisoitui Uusi Ilmailumuseo -hankkeen myötä että löysi luontevia yhteistyökanavia. Verkostoituminen vantaalaisten toimijoiden kanssa on lisääntynyt eri työryhmiin pääsyn myötä.

Kaupunginjohtaja Ritva Viljasen asettama, Ilmailumuseon ja Vantaan kaupungin yhteinen tilatyöryhmä aloitti toimintansa alkuvuodesta. Työryhmää vetää Aviapoliksen projektijohtaja Arja Lukin. Työryhmän ensimmäinen tehtävä oli sijaintiselvitys sijoittumiskriteerien pohjalta, joihin kuuluivat mm. erikoiskuljetusten reittiselvitykset, saavutettavuus ja alustavat käyttötalous- ja investointilaskelmat. Samanaikaisesti on osallistuttu mm. Aviapoliksen aluearkkitehtien teematyöpajoihin. Yhteisesti on neuvoteltu myös opetus- ja kulttuuriministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa Uusi Ilmailumuseo -hankkeen merkityksestä ja työllisyys- ja elvytysvaikutuksista.

Ilmailumuseolla on ollut edustajat kulttuuriohjelmatyöryhmässä, jonka tehtävänä on laatia asukkaiden ja ohjausryhmän palautteiden valossa Vantaan kulttuuriohjelma 2021–2030.

Museon yleisötyö tuottaa sisältöjä varhaiskasvatuksen ja koulujen tarpeisiin ja tiedottaa niistä vantaalaisille opettajille ja kouluille. Syksyllä museolla aloitti vantaalaisille 9–12 -vuotiaille lapsille suunnattu iltapäiväkerho, joka on osa Vantaan Taidekaruselli-toimintaa. Koululaiset tutustuvat kerhossa ilmailuun taiteen ja käsillä tekemisen näkökulmasta.

Vantaan matkailutoimijoiden verkosto on Vantaan elinkeinotoimen johtama, aktiivisesti toimiva yhteistyöelin, jossa toimijat suunnittelevat ja järjestävät yhdessä tapahtumia ja markkinointeja.

Matkailumarkkinoinnin ohella myös muu viestintä- ja tapahtumayhteistyö lisääntyi vuoden 2020 aikana. Keväällä vantaalaisten museoiden, viestinnän ja Vantaa-kanavan yhteisponnistuksena tuotettiin Virtuaalimatka museoihin -sarja, johon Ilmailumuseolla kuvattiin kaksi videota. Lisäksi kesällä Ilmailumuseo käsikirjoitti ja juonsi Virtuaalimatka Vantaan historiaan -sarjaan Aviapoliksen kulttuuriympäristöä käsittelevän videon.

Ilmailumuseon Finna-palvelussa julkaistiin huomattava Helsinki-Vantaa -aineisto. “Seutulaksi” kansan suussa kääntyneen lentoaseman perustamisesta tulee vuonna 2022 kuluneeksi 70 vuotta. Lentoasemasta tuli vuosikymmenien mittaan Pohjois-Euroopan merkittävin kaukoliikennekenttä. Finnan 700 kuvaa avaavat lentoaseman alkuaikoja: kehitysvaiheita ja liikennettä olympiakesästä 1952 aina 1970-luvulle saakka.

Vantaan kaupunginmuseon ja Vantaan Kylli -kulttuuriympäristölinjausten kanssa aloitettiin toistuvat tapaamiset, joiden pitkän tähtäimen tavoitteena on sopia museoiden tallennusvastuunjaosta ja yhteistyöstä. Yhteisiä aihealueita sekä objektitallennuksessa että nykydokumentoinnissa ovat esim. lentoaseman liikenneyhteydet, elinkeinot ja rakennettu kaupunkiympäristö, sekä vantaalainen ilmailuidentiteetti.

Ilmailumuseolla on hyvät suhteet vantaalaisiin yrityksiin ja palveluntarjoajiin, ja uusia paikallisia kumppanuuksia on luotu mm. Kahvila Yläpilven toiminnassa. Kahvilatuotteita tilataan vantaalaisilta pienleipomoilta ja myynnissä on mm. Vantaa-kahvia ja teetä.

Museo tekee säännöllistä yhteistyötä alueen työllistymis- ja kuntoutuspalvelujen kanssa ja tarjoaa mahdollisuuksia harjoitteluun ja työelämään tutustumiseen.

Museo liittyi vuoden alussa Vantaan Valikkoryhmään ja rakentaa muutenkin aktiivisesti yhteyksiä vapaaehtoistoimijoiden verkostoihin. Museo tarjoaa vapaan sisäänpääsyn terapia- ja kuntoutusryhmille ohjaajineen, ja mm. tätä mahdollisuutta on markkinoitu Valikko-verkostossa.

5. KOKOELMAT

5.1 Valtakunnallinen vastuumuseotoiminta

Suomen Ilmailumuseo nimettiin valtakunnalliseksi vastuumuseoksi marraskuussa 2019. Aiemmin vastaava nimitys oli valtakunnallinen erikoismuseo. Museolla on ollut erikoismuseostatus vuodesta 1997 lähtien. Valtakunnallisen vastuumuseon tehtävänä on edistää ja ohjata museotoimintaa erikoisalallaan sekä huolehtia alansa museoiden keskinäisestä yhteistyöstä.

Vuonna 2019 Museovirasto antoi lausuntonsa Suomen Ilmailumuseon valtakunnallisen erikoismuseon tehtävien täyttämisestä. Museoviraston näkemyksen mukaan museon kyky suoriutua valtakunnallisille erikoismuseoille säädetyistä tehtävistä oli vaarantunut. Museo laati helmikuussa 2019 valtakunnallisen työn suunnitelman vuosille 2020–2023. Tätä suunnitelmaa muokattiin Museoviraston kanssa yhteiskeskustelun pohjalta toukokuussa 2020. Suunnitelman lähtökohtana on luoda vankka pohja museon tekemälle vastuumuseotyölle. Suunnitelman voikin nähdä selkiyttävän aiemmin hieman epäselvänäkin näyttäytynyttä erikoismuseoroolia. Samalla rahoitus tarkistettiin vastaamaan tehtävän laajuutta. Uusi suunnitelma ajoitettiin jäljelle olevalle kaudelle 2021–2023. Museovirasto antoi vielä oman lausuntonsa suunnitelmasta elokuussa.

Museo toteutti vuonna 2020 voimassaolleiden tavoitteiden mukaisesti vastuumuseotehtäviään, tosin covid-19-tilanne aiheutti luonnollisesti muutoksia toteutustapoihin, aikatauluihin ja painotuksiin.

Valtakunnallinen museotoiminta

Museo tarjosi yksityishenkilöille (tutkijoille ja ilmailuhistoriasta kiinnostuneille) asiantuntijapalveluita valtakunnallisesti, vastaamalla muun muassa arkisto-, esine-, kirjasto- ja valokuvakokoelmiin sekä Suomesta löytyviin ilma-alusten hylkyihin liittyviin kysymyksiin (kts. 5.3. Kokoelmapalvelut).

Museo teki kevään aikana neljä video-opastusta museon perusnäyttelystä sekä yhden videon Aviapoliksen kulttuuriympäristöstä ja Helsinki-Vantaan lentoasemasta yhteistyössä Vantaa-kanavan kanssa.

Museo toteutti keväällä 2020 myös ensimmäisen oman virtuaalinäyttelynsä (”Pääsiäistervehdyksiä keräilijän kokoelmista”). Museo ylläpitää myös muita kuratoituja verkkosisältöjä kuten Junkers Junior -lentokoneen Facebook-sivusto, sekä Helsingin Ilmailupaikat -sivusto Google Maps -palvelussa. (kts. 7. Viestintä ja virtuaaliaineistot)

Kulttuuriperintötyön ja museoiden yhteistyön edistäminen ja kehittäminen

Ilmailumuseoselvitys 2020

Suomen Ilmailumuseon ja Suomen Ilmavoimamuseon yhdessä tilaama selvitys suomalaisten ilmailuhistoriallisten kokoelmien tilasta valmistui ja Ilmailumuseoselvitys 2020 – Suomalaiset ilmailuhistorialliset kokoelmat luovutettiin opetus- ja kulttuuriministeriöön kesällä 2020. Selvityksen teki auto- ja tiemuseo Mobilian projektipäällikkö Anni Antila. Tehtävänannon mukaan selvityksessä piti selvittää ilmailumuseaaliset kokoelmat, niiden hallinta ja mahdolliset uhkatekijät, sekä esittää 2–3 vaihtoehtoista toimintamallia, joilla ilmailun kulttuuriperintö voidaan turvata. Selvitys rahoitettiin osittain opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksella. Selvityksen kohteina olivat kuusi ilmailumuseota sekä vitriininäyttelyt, lentokonepuistot ja perinnehuoneet.

Kummankin museon säätiöt totesivat ministeriölle toimitetun selvityksen yhteisessä saatteessa, että selvityksen esittämä kaikkien maamme ilmailumuseoiden yhteinen kokoelmakeskus on ensisijainen ja kiireellisin tavoite. Selvitys ei sinällään anna vastausta esitetyn museoiden yhdistymisen eduista eri osapuolille. Lisäksi selvitys ei ota huomioon, että Sotamuseon yhteistyömuseona Ilmavoimamuseon tiloissa ei ole mahdollista säilyttää ja esittää muuta kuin Puolustusvoimien omistamaa materiaalia. Museot aloittivat yhteistyöneuvottelut, joissa selvitetään ja ratkaistaan miten eri hallinto- ja organisaatiomalleilla turvataan sekä museoiden kokoelmien säilyminen ja esittely että museoiden elinvoimaisuus ja vaikuttavuus.

Selvityksen kohteena olleet ilmailuhistoriallisia kokoelmia hallinnoivat tahot kokoontuivat marraskuussa Suomen ilmailumuseon kutsumana keskustelemaan selvityksen tuloksista ja kokoelmakeskusten toiminnasta yleensä. Tapaamisia jatketaan noin neljä kertaa vuodessa, ja yhteiset tutustumiset valittuihin kotimaisiin ja ulkomaisiin kokoelmakeskuksiin ja niiden toimintaan siirrettiin suunniteltavaksi syksylle 2021 koronatilanteesta johtuen.

Vesivehmaan lentokonehalli

Suomen ilmailumuseosäätiö omistaa Asikkalan Vesivehmaan lentokentällä sijaitsevan sodanaikaisen lentokonehallin. Hallissa toimii Lahden ilmasilta ry:n pitämä Päijät-Hämeen ilmailumuseo. Suomen Ilmailumuseon museomestarin toimesta jatkettiin hallin rakenteiden vaurioiden ja korjaustarpeen kartoitusta. Lisäksi hallin pohjois- ja länsisivun maa-ainesta vaihtamalla parannetiin sadevesien ohjautumista, ja Lahden ilmasilta ry sijoitti varastokonttinsa uudelleen kauemmas hallista.

Suomen ilmailumuseosäätiö haki marraskuussa Museovirastolta Rakennusten ja kulttuuriympäristökohteiden entistämisavustusta hallin rakennushistorian ja -teknisten vaiheiden selvittämiseen sekä yksityiskohtaisen korjaus- ja ylläpitosuunnitelman tekemiseen. Asikkalan kunta oli Lahti-Vesivehmaan lentokentän kehittämiseen liittyen tilannut vuoden 2020 aikana myös kaksi alueen yleiseen kulttuuriympäristöön liittyvää selvitystä. Vesivehmaan kentän monipuolinen kehittäminen ja kaavoittaminen on kunnalle ajankohtainen hanke, ja Suomen Ilmailumuseo haluaa osaltaan vaikuttaa kentän kulttuurihistoriallisen perinnön säilyttämiseen ja hyödyntämiseen alueen vetovoimaisuuden parantamisessa.

Kulttuuriperinnön valtakunnallisena asiantuntijana toimiminen

Ilmailun toimialalla on nähtävissä merkittäviä yhteiskunnallisia kysymyksiä, varsinkin nyt covid-19-pandemian vaikutettua lentoliikenteeseen maailmanlaajuisesti. Ilmailumuseon tavoitteena on osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun tuomalla esiin ilmailuhistorian näkökulmaa, ja korostamalla ilmailun kulttuuriperinnön ja ihmisten ilmailusuhteen näkökulmaa. Ilmailumuseon näkökulmasta ilmailu on moniulotteinen yhteiskunnallinen kokonaisuus, joka koskettaa useita elämän osa-alueita. Museo aloittikin heti maaliskuussa Korona ja lentoliikenne -tallennushankkeen.

Museoviraston nimeämä Perinneilma-alusten asiantuntijalautakunta toimi vuonna 2020 ja käsitteli ilma-alusten entistämisavustusten hakemukset, joita oli kahdeksan kappaletta. Lautakunta kokoontui helmikuussa Vantaalla ja esitti avustusta myönnettäväksi seitsemälle kohteelle. Lautakunnan puheenjohtajana toimi intendentti ja sihteerinä museomekaanikko, lautakuntaan kuuluu kaikkiaan 13 asiantuntijajäsentä, ja vuosi oli sääntöjen mukaan nykyisen lautakunnan kolmivuotiskauden viimeinen. Vuonna 2021 lautakunta jatkaa työtään hieman muuttuneella kokoonpanolla.

Vuoden aikana Ilmailumuseo otti intendentin toimesta kantaa kahteen ilma-alusten hylkyihin liittyvään kysymykseen Museoviraston pyynnöstä.

Vuoden 2020 aikana jatkettiin museon tallennussopimusten läpikäyntiä ja päivittämistä, sekä viestintäyhteistyön kehittämistä osana sidosryhmäneuvotteluita mm. Finnair Oyj:n kanssa.

Museon kokoelmahenkilökunta osallistui asiantuntijana ja esitelmöitsijänä seuraaviin tapahtumiin:

- Tapio Juutinen esitteli museon Korona ja lentoliikenne -dokumentointia TAKO-verkoston koronadokumentointia käsitelleessä keskustelutilaisuudessa (Teams-verkkolähetys 15.4.2020).
- Tapio Juutinen esitteli digitointia ja Finna-käyttöliittymän periaatteita Ilmailumuseoyhdistyksen jäsenillassa (Teams-verkkolähetys 27.5.2020).
- Matias Laitinen piti 3.9.2020 esitelmän Lahden ilmasilta ry:n jäsenillassa aiheesta: ”Douglas A-20 Boston -pommittajan hylyn tutkimukset ja koneen miehistön tarina”.

Kansainvälisten yhteyksien ylläpitäminen ja edistäminen erikoisalalla

Valtakunnalliselle, ammatillisesti ylläpidetylle, koko ilmailualaa käsittävälle museolle on maailmalla vain harvoja suoria vertailukohtia. Kansainvälisellä kentällä ilmailun toimiala on yleensä jakautunut asevoimien ja sotamuseolaitoksen alaisille sotilasilmailun erikoismuseoille, tekniikan ja liikennealan erikoismuseoille, yksittäisten ilma-alusvalmistajien tai lentoyhtiöiden yritysmuseoille sekä yksityishenkilöiden tai perinneyhteisöjen ylläpitämille museoille.

Ilmailumuseo on luonut kansainvälisiä suhteita muun muassa perinneilma-alustoiminnan, seminaarien järjestämisen ja erilaisten tietopalvelupyyntöjen kautta. Joulukuussa 2020 museo oli Ilmailumuseoyhdistys ry:n yhteistyökumppanina järjestämässä kansainvälistä ilma-alusten entisöintiseminaaria, joka toteutettiin kaksipäiväisenä Teams-webinaarina.

Helsingissä kesäkuussa 2020 järjestettäväksi suunniteltu, maailman suurin kansainvälinen meriarkeologinen konferenssi, IKUWA 7 päätettiin Helsingin yliopiston päätöksellä siirtää aluksi vuoteen 2021 ja lopulta loppukesään 2022. Museon intendentti Matias Laitinen osallistui alkuvuoden 2020 aikana edellisvuoden tapaan konferenssin valmisteluun tieteellisen toimikunnan jäsenenä. Konferenssin ohjelmassa on ilmailuarkeologinen sessio, jonka toisena puheenjohtajana intendentti tulee toimimaan.

Kulttuuriperinnön tallentamisen ja digitaalisen saatavuuden edistäminen

Museo jatkoi aktiivista kulttuuriperinnön tallentamista vastuualueensa mukaisesti ja tulosten julkaisemista verkkosivuillaan ja Finna -hakupalvelussa.

Museo osallistui edelleen aktiivisesti TAKO-verkoston toimintaan. Museoviraston ja Suomen kansallismuseon koordinoima TAKO on ammatillisten museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto, jonka tavoitteena on museoiden välinen tallennustyönjako ja nykydokumentoinnin ohjaus. Suomen Ilmailumuseo kuuluu liikenteen, viestinnän ja matkailun yhteistyöryhmään Pooli 5:een. Ilmailumuseon amanuenssi Tapio Juutinen on toiminut keväästä 2020 lähtien poolin puheenjohtajana ja edustajana verkoston ohjausryhmässä.

Pooli 5 on tehnyt tähän mennessä kolme yhteisdokumentointia (2011–12, 2014 ja 2015–17). Vuosien 2019–21 aikana toteutetaan museoiden tallennusvastuualueilla olevien harrastajaryhmien nykydokumentointeja. Raportointivuonna Ilmailumuseo ei suorittanut aihepiirin nykydokumentointia. Vuonna 2021 museo tallentaa vantaalaista lennokkitoimintaa yhteistyössä harrastajayhteisön kanssa.

5.2 Kokoelmien hallinta, kartunta ja poistot

Museon kokoelmat karttuivat vuoden 2020 aikana kaikkiaan 22 saapumiserällä. Poistoja kokoelmasta tehtäisiin normaalina toimintavuonna erityisesti lehtikokoelman ylimääräisistä nimikkeistä ja kappaleista niiden luetteloinnin ja seulonnan yhteydessä, mutta nyt toiminta oli pääosin tauolla. Atle Blomqvistin aineiston mukana tulleita erilaisten aseiden luoteja luovutettiin Vantaan poliisilaitokselle hävitettäväksi jo ennen niiden liittämistä kokoelmiin.

Esineet

Museon kokoelmiin otettiin vuonna 2020 yhteensä 170 esinettä. Esineistä mielenkiintoisimpia oli mm. Rajavartiolaitokselta lahjoitettu tavaravarjo. Muonatorpedona tunnettu tavarakuljetussäiliö oli ollut pitkään Rovaniemen tukikohdan ulkovarastossa. Rajavartiolaitoksen tiedon mukaan Le-VV/-42 Nro 424 -tavaravarjo olisi ollut käytössä jatkosodan aikana kaukopartiolennoilla ja ehkä Ivalon lentoryhmällä. Arkistoaineiston perusteella on paljastunut sittemmin, että tavaravarjo valmistui vasta lokakuussa 1944. Museolle lahjoituksena tullut varjo lähetettiin Lentovarustevarikolta 2.11.1944 Osasto Sarkolle, joka perustettiin 6.10.1944 Lapin sodan ilmasotatoimia varten Pohjois-Suomeen.

Suomen Ilmailumuseolle lahjoitettiin myös esineitä Ritvalan Helkavuori Oy:ltä Valkeakoskelta koskien suomalaisen ilmailun varhaisvaiheita. Keksijä, spiritualisti ja lentokonesuunnittelija Atle Blomqvistin aikoinaan omistamassa Helkavuoren huvilassa on säilynyt ainutlaatuinen interiööri alkuperäisine työ- ja huonekaluineen, josta Ilmailumuseolle lahjoitettiin tämän varhaisen aviaattorin esineitä ja arkistoaineistoa. Työkaluja ja muuta Helkavuoren puuverstaan materiaalia käydään hakemassa museon kokoelmiin vuoden 2021 aikana.

Yhteisöllisen ammattiperinteen keruu museossa -hanke jatkui vuonna 2020. Finnair Oy:n matkustamohenkilökunnasta muodostuvan yhdistys Evergreens ry:n avustamana kokoelmiin on talletettu jo satoja suomalaisten lentoyhtiöiden virkapukujen osia. Työpajat matkustamohenkilökunnan edustajien kanssa olivat tauolla vuoden 2020 ajan, mutta virkapukukokoelman luettelointi ja valokuvaus museon henkilökunnan toimesta jatkuivat aktiivisesti koko vuoden. Hanke tullee jatkumaan tulevaisuudessa matkustamohenkilökunnan koulutuksen historian tallentamisella.

Valokuvat

Valokuvakokoelmien kartunta oli aiempaa pienempää vastaanottoon vaikuttaneiden tapaamisrajoitusten vuoksi. Museon kokoelmat karttuivat vuoden 2020 aikana noin 1100 valokuvalla eri aihepiireistä.

Uusista valokuvista suurimman osan muodostavat Korona ja lentoliikenne -tallennuksen yhteydessä tallentuneet, joko vapaaehtoisilta tulleet, tai museon nykydokumentoinnin kautta syntyneet otokset. Muut lahjoitukset koostuvat entisten jo museon kokoelmissa olleiden henkilökokoelmien täydennyksistä.

Vuoden aikana digitoitiin ja asetettiin ulkoiseen verkkoon saataville erityisesti lentoliikennettä koskevia kuvakohteita.

Asiakirjat

Museot, arkistot ja kirjastot tallentavat nykypäivää ja menneisyyttä yhteistoiminnassa. Ilmailumuseo on syksystä 2020 lähtien ollut mukana yksityisarkistojen kansallisessa hankintapoliittisessa työnjaossa, jolla pyritään turvaamaan teemallisesti, ajallisesti ja alueellisesti monimuotoisen ja riittävän edustavan yksityisarkistoaineiston tallentuminen jälkipolville.

Työnjaossa museo sitoutui tallentamaan ilmailun henkilöhistoriallisia asiakirja-aineistoja. Yhteistoiminnan periaatteisiin kuuluvat mm. arkistokokonaisuuksien säilyttäminen mahdollisimman ehyinä ja aineiston luovuttajan ohjaaminen sen arkiston puoleen, jonka hankintapolitiikkaan tarjottava aineisto on sovittu kuuluvan.

Sopimus ei ole muita toimijoita poissulkeva. Suomen ilmavoimien toimintaan liittyviä henkilökokoelmia tallentaa ammattimuseoista myös Ilmavoimamuseo. Museot

sopivatkin tarpeen tullen keskenään sotilasilmailuun liittyvien henkilöiden dokumentoinnista.

Työnjakoon liittyen Ilmailumuseossa ryhdyttiin syksyllä parantamaan henkilöarkistojen kokoelmanhallintaa, tavoitteena noin 300 kokoelmaa käsittävän tietokannan julkistus verkossa vuoden 2021 aikana.

Myös vuoden merkittävin lisäys asiakirja-arkistoon koski henkilöä. Museo sai elokuussa lahjoituksena pitkän uran kotimaisessa lentokoneteollisuudessa tehneen Atle Blomqvistin (1904–1985) asiakirjoja. Kaikkiaan noin kaksi hyllymetriä käsittävä kokonaisuus sisältää tietoa Blomqvistin toiminnasta ilmailutekniikan ja lentokonesuunnittelun parissa niin Valtion Lentokonetehtaalla kuin siviilissä. Arkisto täydentää museolla jo olleita henkilön toiminnasta syntyneitä asiakirjoja. Blomqvistin yhdessä Emil Nybergin kanssa 1920-luvun puolivälissä suunnittelema ja Sääksmäellä rakentama lentokone kuuluu Ilmailumuseon kokoelmiin.

Museossa jatkettiin vuonna 2018 aloitettua kotimaisten ilma-alusten yleis- ja osapiirustusten digitointia.

5.3 Kokoelmapalvelut

Kokoelmapalvelut toimivat poikkeuksellisena vuonna pääsääntöisesti museon aukioloaikojen puitteissa. Suurta osaa asiakkaista pystyttiin auttamaan turvallisesti etäyhteyden välityksellä. Kokoelmien digitaalista saavutettavuutta edistettiin etenkin Finna-palvelua täydentämällä ja sen tunnettavuutta lisäämällä.

Kokoelmapalvelut

Covid-19-rajoitukset vaikuttivat jonkin verran museon kokoelmapalvelujen aukioloon. Tästä huolimatta museon tiloissa kirjattiin vuoden aikana 33 asiakaskäyntiä liittyen kokoelmien käyttöön.

Suomen Ilmailumuseolta lainattiin vuonna 2020 yhteensä 12 esinettä kolmeen ammatillisesti hoidettuun museoon. Työväen museo Werstaan Kuljetusväen matkassa -näyttelyyn lainattiin matkustamohenkilökunnan virkapukuja ja kuulutusmanuaaleja sekä Vantaan kaupunginmuseon Kaupunki ilman identiteettiä -näyttelyyn lainattiin yksi Suomen Ilmailumuseon lentokonepienoismalleista.

Vuoden aikana vastattiin kaikkiaan 169 tietopalvelu- tai aineistopalvelutiedusteluun. Asiakkaille toimitettiin käyttöön 238 korkearesoluutiovalokuvaa ja 89 muuta dokumenttia.

Kirjasto- ja lehtikokoelma

Museon kirjasto ja arkisto ovat tutkijoille avoinna etukäteisvarauksesta, jolloin lehtikokoelmasta tuodaan tarvittavat niteet pyynnöstä. Kokoelmiin kuuluu noin 16 000 nidettä ja runsaasti lehtiä.

Museon kokoelmiin kuuluvien kirjastokokoelman kertajulkaisujen luettelointia PrettyLib-järjestelmään edistettiin keväällä 2020, minkä jälkeen toiminta oli tauolla. Museon lehtikokoelman luettelointi oli samoin tauolla.

Vuoden loppuun mennessä tietokantaan oli viety noin 3 400 nidettä ja 2 450 nimekettä. Fennicasta ja muista järjestelmistä kopioitujen nimeketietojen kuvailua rikastettiin ilmailualan asia- ja avainsanakuvailulla. Julkaisuja pystytään hakemaan tulevaisuudessa mm. käsitellyn henkilön, organisaation tai konetyypin nimellä. Vuoden lopussa tietokanta on ainoastaan museon henkilökunnan käytössä. Uudet kirjastokokoelman julkaisut käsittivät kirjallisuutta etenkin lentoliikenteestä ja lentoyhtiöiden liikennesuunnittelusta.

Kansallinen kokoelmaportaali Finna

Suomen Ilmailumuseo on jakanut kokoelmiinsa kuuluvia valokuva- ja asiakirjamateriaaleja kotimaisten museoiden, kirjastojen ja arkistojen yhteisessä Finna-hakupalvelussa vuodesta 2017 lähtien. Erityisesti lentoliikenteen eri ilmiöitä ja lentotyötä käsittäneet aineistot ovat helpoimmin haettavissa museon oman Finna-etusivun (https://ilmailumuseo.finna.fi) kautta.

Vuoden aikana museo pyrki määrittämään paikkaansa avoimen tiedon saatavuuden edistäjänä, tiedostaen kulttuuriaineistojen tarpeen erityyppisen luovan työn mahdollistajana niin kouluissa kuin median ja yritysten keskuudessa. Joulukuussa museo vakiinnutti käyttöönsä Finna-ympäristössä uutena yleislisenssinä Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0) -standardin, joka mahdollistaa paitsi aineiston rajoituksettoman käytön, myös muunneltavuuden erityyppisiin käyttötarkoituksiin. Museo kunnioittaa tekijänoikeuksien omistajien tahtoa määrittäessään käyttämiään lisenssejä.

Museo täydensi kokoelmansa saatavuutta Finnassa vuonna 2020 erityisesti lentoliikennettä käsittelevistä kuva- ja asiakirja-aineistoista. Toimintavuoden jälkeen materiaalien aikajänne ulottuu 1900-luvun alusta aina 2000-luvulle saakka. Toisaalla toimintakertomuksessa käsitellyssä Matkustamisen muutos -digitointihankkeessa keskityttiin matkustamisen historiaa avaaviin aikatauluihin, ruokalistoihin ja muihin painatteisiin.

Finnassa julkaistiin vuoden aikana noin 1 400 arkistovalokuvaa, kokonaismäärän ollessa vuoden lopussa noin 2 500. Maaliskuussa näkökulmaa kotimaiseen ilmailuteollisuuteen ja lentoliikenteeseen monipuolistettiin avaamassa Veljekset Karhumäen ja Kar-Air Oy:n toimintaa käsitelleitä kuvia. Toukokuussa julkaistiin kuvakokonaisuus

Helsinki-Vantaan historiasta vuodesta 1952 aina 1970-luvulle saakka.

Museon Finnasta katsottiin vuoden 2020 aikana kaikkiaan 37 060 tietuetta. Vuonna 2019 vastaava luku oli 11 327 – eli kasvua on hienosti. Tämä kertoo positiivisesti sen, että käyttöä ja kysyntää museon kokoelmille on, ja kannustaa meitä jatkamaan kokoelmien laadukasta luettelointia ja julkaisemista kaikin käytettävin resurssein. Finnan käyttöä on edistetty hyödyntämällä sitä viestinnässä sekä opastamalla asiakkaita sen käyttöön. Museon kuvakokoelmista vastaava amanuenssi esitteli digitointia ja käyttöliittymän periaatteita Ilmailumuseoyhdistyksen jäsenillassa Teamsissa 27.5.2020. Asiakkaat antoivat vuoden aikana lisätietoa kuvista 130 kertaa Finnan palautelomakkeen kautta.

5.4 Tutkimus-, julkaisu- ja asiantuntijatoiminta

Nykydokumentointi

Suomen Ilmailumuseo osallistui Valtakunnallisen tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto TAKO:n järjestämään nykydokumentointitempaukseen perjantaina 18.9.2020. Saman päivän aikana lähes 50 museota tallensi tämän päivän kulutuskäyttäytymistä valitsemastaan näkökulmasta.

Suomen Ilmailumuseo dokumentoi neljän henkilökunnan jäsenen voimin lentomatkustamiseen liittyvää kulutusta Helsinki-Vantaan lentoaseman asiakastiloissa. Yhteistyössä Finavian kanssa toteutetussa tempauksessa Ilmailumuseo toteutti lentoaseman porttialueella haastatteluita, valokuvausta ja videointia liittyen asiakkaiden matkustustottumuksiin, tapaan hyödyntää lentoliikennettä sekä kuluttaa lentoaseman palveluita.

Suomen Ilmailumuseo dokumentoi lentomatkustamista porttialueella osana 18.9.2020 tehtyä TAKO-verkoston kulutustallennusta. Amanuenssi Eijakristina Sumelius haastattelee Vesa Pohjolaa, joka oli lähdössä lennolle AY485 Kuusamoon. Kuva: Tapio Juutinen.

Päivän aikana porttialuetta tallennettiin yleisenä matkustamisen paikkana sekä täydennettiin museon ajankohtaista Korona ja lentoliikenne -tallennushanketta. Edustava otanta aineistosta julkaistaan avoimena datana Finnassa vuoden 2021 aikana.

Korona ja lentoliikenne -tallennushanke

Korona ja lentoliikenne -dokumentoinnissa Suomen Ilmailumuseo tallentaa kokoelmiinsa ilmailualan ammattilaisten ja matkustajien kokemuksia covid-19-pandemian aiheuttamasta poikkeustilanteesta lentoliikenteessä. Tavoitteena on saada monipuolinen, havainnollinen ja kiinnostava aineisto poikkeusoloista tulevaa tutkimusta ja käyttöä varten. Dokumentoinnissa on kaksi kohderyhmää: ilmailualan ammattilaiset ja lentomatkustajat. Heiltä dokumentoidaan ruohonjuuritason kokemuksia ja tietoa poikkeustilanteen eri tekijöistä ja vaikutuksista liikennekoneiden operointiin ja tehtävänkuviin. Lisäksi museota kiinnostaa etätyöntekijöiden ja lomautettujen arki.

Metodeina ovat henkilöiden muistioiden ja päiväkirjojen kirjaaminen, valokuvaus ja audiovisuaalinen tallennus museon antamien ohjeiden mukaisesti – esinetallennus on myös mahdollista. Lentomatkustajien kohdalla keskiössä ovat olleet pandemian vaikutus matkasuunnitelmiin, kommunikointi lentoyhtiöiden ja viranomaisten kanssa sekä käytännön matkustaminen erikoistilanteen aikana.

Kokemusten tallentaminen alkoi molemmissa kohderyhmissä maaliskuussa ja se jatkuu edelleen. Vuoden 2020 aikana tallentui museon kokoelmiin 15 valmista erää aineistoja, ja tiedämme useiden yhä jatkavan tallentamista ja toimittavansa aineistot museolle myöhemmin. Museo tekee päätöksen hankkeen lopullisesta kestosta koronatilanteen kehityksen mukaan.

Vedenalainen toiminta

Suomen ilmailumuseon vedenalaistoiminnan vapaaehtoisryhmä ei toiminut kentällä vuoden 2020 aikana, koska ryhmällä ei ole tällä hetkellä aktiivista vetäjää ja tavoitteita. Intendentti osallistui elokuussa Hanko 1941 -tutkimusryhmän pyynnöstä Hangon Tvärminnen merialueella sijaitsevan saksalaisen Junkers Ju 88 -pommikoneen hylyn nykykunnon tarkastussukellukseen. Hylky on tutkittu ja yksilöity jo 1990-luvun lopulla Suomen ilmailumuseon sukellusryhmän toimesta. Loppuvuodesta 2020 myös sovittiin, että museo osallistuu yhteistyötahona intendentin johdolla monivuotiseen Hanko 1941 -tutkimushankkeeseen, joka kartoittaa ja tutkii Hangon rintaman sotahistoriallisia tapahtumia mm. konfliktiarkeologian menetelmin. Tämän hankkeen myötä myös museon vedenalaistoiminnan vapaaehtoisryhmän toimintaa aktivoidaan tulevina vuosina.

Matkustamisen muutos -hanke

Vuonna 2020 toteutettiin kokoelma- ja yleisötyötä yhdistänyt Matkustamisen muutos -hanke yhdessä Forum Marinumin ja Suomen Rautatiemuseon kanssa. Matkustamisen muutos -hankkeessa luetteloitiin, digitoitiin ja julkaistiin Finna-palvelussa kolmen eri liikenteenalan museoiden aineistoja. Aineistojen pohjalta myös koottiin valmiita tehtäväkokonaisuuksia erityisesti lasten ja nuorten käyttöön.

Matkustaminen on murroksessa, vaikka hanketta käynnistettäessä ei tiedettykään miten syvästi vuosi 2020 tulisi siihen edelleen vaikuttamaan. Ilmastonmuutos ja kestävän kehityksen huomioiminen vaativat sekä matkailun ammattilaisia että matkustajia pohtimaan valintojensa vastuullisuutta. Ymmärtämällä matkustamisessa ja ihmisten liikkumisessa 1900-luvulla tapahtunutta valtavaa muutosta, on helpompi tarkastella myös erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja.

Matkustamisen muutos -hankkeessa julkaistun aineiston pohjalta kootut koulujen opetussuunnitelmaan pohjaavat aineisto- ja tehtäväkokonaisuudet julkaistaan oppilaiden ja opettajien käyttöön Finna Luokkahuoneessa alkuvuodesta 2021. Viiden yhteisen kokonaisuuden teemoiksi valittiin: Haaveilu, suunnittelu ja muistelu; Terveys ja turvallisuus; Matkustusdokumentit; Matkaruokailu sekä Matkustamisen kokemus.

Hankkeessa tarkasteltiin myös luetteloinnin ja asiasanoituksen yhdenmukaisuutta eri museoissa, ja sen toteutukseen saatiin Opetus- ja kulttuuriministeriön avustus. Ilmailumuseo luetteloi ja julkaisi Finnassa hankkeen aikana noin 400 valokuvaa ja 600 pienpainatetta (n. 2 550 sivua). Hankkeessa työskenteli 1.6.–31.8. digitoinnin ja luetteloinnin parissa projektityöntekijänä Kerkko Latvanen.

Matkustamisen muutos -hanke herätti Ilmailumuseossa keskustelun Finna-ympäristössä julkaistujen aineistojen käyttöoikeuksien laajentamisesta. Yleislisenssinä oli ollut käytössä CC BY-NC-ND 4.0 -standardi, joka mahdollisti aineiston jatkokäytön yksityisessä sekä harrastekäytössä, mutta ei aineiston muokkausta. Aineiston monipuolinen käyttö kouluopetuksessa edellytti avoimempaa lisenssiä. Finna-ympäristöstä löytyvät niin aineistopaketteja opetukselle tarjoava Luokkahuone kuin myös Avointen oppimateriaalien kirjasto, joka kokoaa opiskelumateriaalia aihelähtöisesti muodollisen opetuksen tarpeisiin varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin, sekä lisäksi vapaan sivistystyön että itseopiskelijoiden käyttöön. Valmiiden opetusaineistopakettien lisäksi Ilmailumuseo halusi mahdollistaa sen aineistojen käytön myös muiden kehittämissä kokonaisuuksissa.

5.5 Entisöinti- ja konservointitoiminta

Entisöintitoiminta aloitettiin normaalisti joulutauon jälkeen Ilmailumuseoyhdistys ry:n Tiistaikerhon kanssa. VL Myrsky -hankkeen lisäksi päätyönä oli vuonna 1923 Ranskassa valmistetun Caudron C.59 -koneen (CA-50) siipien ja korkeusvakaajan kunnostustyöt, jotka oli aloitettu 2019. Ohessa jatkettiin myös museon kokoelmaan kuuluvan SM-1 -helikopterin (HK-1) roottorinlapojen korjaus- ja entisöintityötä. Museon keskiviikkokerho jatkoi Suomi-Filmi Oy:n tuulikoneen voimalähteenä olleen Walter Gemma -moottorin mittavaa peruskorjausta sylinterien pintakäsittelyn osalta. Intendentti, museomekaanikko ja museomestari osallistuivat edelleen osan tiistaikerholaisia kanssa Koulutusyhtymä Tavastian kanssa järjestetylle Pintapilotti-kurssille, jonka myötä käytiin aloittamassa Valmet Tuuli III -koneen kiillotustyö Tavastian tiloissa Hämeenlinnassa maaliskuussa.

Entisöintitoiminta katkesi kuitenkin kokonaan maaliskuun puolivälissä pandemian vuoksi, ja turvallisuussyistä tauko jatkui vuoden loppuun saakka. Vain VL Myrsky -hankkeen entisöinti jatkui tauon jälkeen toukokuussa eri päiville porrastetuissa pienryhmissä. VL Myrsky II on Ilmailumuseoyhdistys ry:n johtama hanke, jossa on mukana rakentavina osapuolina vapaaehtoisten lisäksi Suomen Ilmailumuseo ja Suomen Ilmavoimamuseo sekä hanketta tukevina kumppaneina Patria Oyj ja Sinituote Oy. Hanke eteni vuoden aikana Vantaalla siipien valmistumiseen pohjamaalausvaiheeseen ja myös useita rakenteellisesti haastavia moottorisuojuksen ja öljynjäähdyttimen ilmakanavien osia valmistui. VL Myrskyn rakentaminen kuitenkin viivästyi niin paljon, että tavoite koneen ensiesittelylle siirtyi syksyyn 2021.

6. NÄYTTELYT JA YLEISÖTYÖ

Näyttelytoiminnan keskeisimmät toiminnot olivat strategian päivitys ja nykyisen perusnäyttelyn päivityksen suunnittelu jatkuvana työnä etenevän Uusi Ilmailumuseo -perusnäyttelykäsikirjoituksen ohella. Lisäksi toimintaa mukautettiin nopeasti covid-19-tilanteessa, ja toteutettiin sekä kävijäturvallisuuteen liittyviä toimenpiteitä että virtuaalipalveluja.

Näyttelyt

Suomen Ilmailumuseolla ei vuodelle 2020 ollut suunnitteilla mittavia näyttelyhankkeita Uusi Ilmailumuseo -hankkeen näyttelysuunnittelun edistämisen lisäksi. Näin ollen maaliskuusta alkaen asetetut, covid-19-pandemiasta johtuvien rajoitusten vaikutukset eivät näyttelytoiminnan toteutuksen kannalta olleet merkittäviä. Sen sijaan pandemia-aikana, erityisesti kevään 2020 aikana, vastuualueen resursseja keskitettiin museon virtuaalisten palveluiden tuottamiseen. Näyttelyvastuualueen strategia päivitettiin keväällä 2020, vuodenvaihteessa käyttöön otetun strategian mukaiseksi.

Museon näyttelyt olivat pandemiatilanteen takia suljettuna maalis-toukokuussa, sekä uudelleen joulukuusta alkaen. Kun museo kesäkuussa avattiin uudelleen, näyttelysaleihin merkittiin lattiateippauksin kiertosuunta, ja kaikki kosketeltavat kohteet (kuten Draken-simulaattori sekä lasten ja perheiden toimintatila museon välihallissa) poistettiin kävijäturvallisuuden vuoksi käytöstä. Myös II hallin Convair Metropolitan -matkustajakone suljettiin yleisöltä – syynä pandemiarajoitusten lisäksi koneen matkustamon huono kunto ja suojaustarve.

”Junnu” palasi lentoasemalla vietettyjen vuosien jälkeen perusnäyttelyyn. Kuva: Mia Kunnaskari.

Vuonna 2019 Avia-kabinetissa avattua Saab AB:n showroom-näyttelyä päivitettiin helmikuussa, ja se avattiin uudelleen vaihtuvien näyttelyiden välihallissa. Kun museo jouduttiin maaliskuussa pandemiatilanteen vuoksi sulkemaan, Saab tuotti näyttelysisällöistä museon kanssa yhteistyössä Yli 80 vuotta ilmaa siipien alla -virtuaalinäyttelyn, joka jaettiin myös museon verkkosivujen kautta.

Saab-näyttelyn siirryttyä välihalliin, Avia-kabinettiin suunniteltiin keväälle Tuula Heikkolan perikunnalta vuonna 2019 lahjoituksena saatuun postikorttikokoelmaan perustuvaa näyttelyä ilmailuaiheisista pääsiäiskorteista. Haaga-Helia-ammattikorkeakoulun opiskelija Marianna Kärkkäinen toteutti opinnäytetyönään näyttelyyn liittyvän pienimuotoisen, lisätyn todellisuuden tekniikkaan (AR) museonäyttelyissä liittyvän kokeilun. Koska museo jouduttiin maaliskuussa sulkemaan, näyttely ja siihen liittyvä AR-kokeilu toteutettiin kuitenkin koeluontoisesti omana verkkonäyttelynä. Pääsiäistervehdyksiä keräilijän kokoelmista -näyttely oli avoinna museon www-sivuilla 9.4.–31.5.2020. Marianna Kärkkäinen toteutti syksyllä AR-kokeeseensa lyhyen jatkohankkeen museon perusnäyttelyssä.

Museo käynnisti syksyn aikana nykyisen perusnäyttelyn päivityshankkeen, joka toteutuu alkuvuodesta 2021 – päivityksen yhteydessä on tarkoitus julkaista myös virtuaalinäyttely suomalaisesta ilmailuhistoriasta osana valtakunnallista vastuumuseotyötä. Samalla Convair Metropolitan -koneen suojausta parannetaan, jotta sen jälleen avata yleisölle.

Museon aulassa on ollut esillä Sture Gripenbergin teoksia Johannes Brotheruksen lentämistä koneista, sekä Pakilan Montessorileikkikoulun lasten teoksia otsikolla Lentävät keksinnöt.

Yleisötyö

Ilmailumuseon yleisötyö käsittää opastukset, pedagogiset palvelut ja yleisötapatumat museolla. Poikkeuksellinen vuosi muutti maaliskuusta alkaen lähes kaikki yleisötyön varalle vuodelle 2020 tehdyt suunnitelmat, mm. useita tapahtumia ja lasten kesäleirit peruutettiin ja opastustoimintaa jouduttiin supistamaan. Onneksi tilalle pystyttiin luomaan uusia yleisötoiminnan muotoja ja edistämään virtuaalista yleisötyötä. Uutena toimintana alkoi lasten iltapäiväkerho osana Vantaan Taidekaruselli-toimintaa. Kokoelma- ja yleisötyötä yhdistävä Matkustamisen muutos -hanke käynnistyi Forum Marinumin ja Suomen Rautatiemuseon kanssa.

Opastukset

Ilmailumuseon tilattavien opastusten valikoimassa jatkoivat vuonna 2020 kaksi tuttua palvelukonseptia: yleisopastus (aikaisemmin perusopastus) museon perusnäyttelyssä sekä lapsiryhmille (päiväkoti- ja alakouluryhmät sekä lasten syntymäpäiväpaketit) suunnattu Pikku Pilotin Lentokoulu -opastus, jolla perehdytään lentämisen perusteisiin ja eri ilma-alustyyppeihin. Vuonna 2020 opastusvalikoimaa täydennettiin asiakkaiden toiveiden perusteella uusilla teemaopastuksilla: Sodan taivalla, Lentomatkustaminen ennen ja nyt sekä Lentotekniikan historiaa.

Tilausopastuksia pystyttiin järjestämään aikuisryhmille vuoden aikana yhteensä 31 kappaletta (2019: 74). Päiväkoti- ja kouluikäisiä lapsia opastuksilla kävi 18 ryhmää (2019: 32). Alkuvuodesta ja syksyllä viikonloppuisin järjestettiin pääsylipun hintaan kuuluvia yleisöopastuksia yhteensä 25 kertaa (2019: 36), ja niillä oli kaikkiaan 296 osallistujaa (2019: 229). Alkuvuonna ennen rajoituksia järjestettiin kaksi ilmaisiltaa (2019: 4), joiden aikana näyttelyssä oli paikalla vapaaehtoisia keskusteluoppaita.

Lisäksi museolla järjestettiin 19 pääsylipun hintaan kuulunutta teemaopastusta, kuten ystävänpäivän Rakkaudesta ilmailuun -opastus. Etelä- ja Keski-Suomen talvilomaviikoilla järjestettiin yhteensä kuusi perheille suunnattua Suksilla vai ilman -opastusta, joissa näyttelystä etsittiin suksia ja suksilla varustettuja ilma-aluksia ja perehdyttiin muutenkin talviseen ilmailuun. Syyslomaviikolla järjestettiin kymmenen Isoin, pienin, uusin ja vanhin -opastusta, joilla lapsiperheet perehtyivät perusnäyttelyn ennätyskoneisiin. Lähimatkailupäivien aikana järjestettiin kaksi Lentomatkustamisen historia -opastusta.

Covid-19-turvallisuustoimien myötä vapaaehtoiset pääsivät opastamaan vain tammi-maaliskuussa. Oppaina toimivat pääosin museon vakituiset työntekijät arkisin ja asiakaspalveluhenkilökunta iltaisin ja viikonloppuisin asiakaspalveluhenkilökunta.

Lapsille ja perheille oli tarjolla läpi vuoden omatoiminen kuvasuunnistus, jossa näyttelystä etsittiin näyttelykohteita ja niiden luota kirjaimia. Kuvasuunnistusvihossa oli lisäksi lisätietoa etsittävistä kohteista, ja sen sisältöä päivitettiin muutaman kerran vuoden aikana (mm. Nallebongaus). Syysloman aikana lapsikävijöille jaettiin mukaan myös omatoiminen askartelupaketti tehtäväideoineen.

Virtuaaliopastukset

Museon näyttelyn sulkeuduttua keväällä 2020 suunnattiin osa vapautuneista resursseista virtuaalisten sisältöjen tuotantoon. Osana vantaalaisten museoiden ja Vantaa-kanavan yhteistyötä julkaistiin keväällä virtuaaliopastukset aiheinaan Convair Metropolitan ja Junkers A50 Junior. Saab Oy:n kanssa tuotettiin virtuaaliopastukset museon Saab Draken ja Saab Safir -lentokoneista. Syksyllä virtuaaliopastusten valikoima täydentyi vielä vantaalaisia ilmailuun liittyviä kulttuuriympäristöjä esittelevällä Vantaan historia – Aviapolis -virtuaaliopastuksella. Viisi vuonna 2020 valmistunutta virtuaaliopastusta ovat nähtävillä museon verkkosivuilla ja Youtubessa ja ne ovat kestoltaan 3–12 minuuttia.

Ääniopastukset

Itsenäisten museovierailujen tueksi museon perusnäyttelyyn julkaistiin kesällä ääniopastus suomeksi ja englanniksi. Kumpikin kieliversio koostuu 34 tiedostosta, joiden yhteiskesto on noin 60 minuuttia. Lukijana ääniopastuksella toimi Jenni Sivonen, ääniteknikkona Julle Paananen sekä apulaisäänittäjänä Antti Laukkanen. Ääniopastus on kuunneltavissa museon verkkosivuilla sekä SoundCloud-palvelussa.

Lentoliikenne ja ilmastonmuutos -opetushanke

Vuonna 2019 laadittu pedagoginen aineistopaketti Lentoliikenne ja ilmastonmuutos julkaistiin alkuvuodesta 2020 museon verkkosivuilla vapaaseen käyttöön yläkouluille ja lukioille. Aineiston visuaalisen ilmeen suunnitteli ja toteutti Aakoo Media Partners Oy. Jatkossa koululaisryhmät voivat tutustua aiheeseen myös museovierailun yhteydessä varaamalla Lentomatkustaminen ennen ja nyt -opastuksen ja sen yhteyteen Lentoliikenne ja ilmastonmuutos -työpajan, jossa pohditaan tämän päivän lentomatkustamisen ympäristövaikutuksia ja sitä, miten oppilaat voivat omilla valinnoillaan vaikuttaa niihin.

Lasten ilmailukerho

Ilmailumuseo järjesti 16.9.–18.11. kymmenenä keskiviikkoiltapäivänä lasten iltapäiväkerhotoimintaa osana Vantaan kaupungin 9–12 -vuotiaille tarjoamaa Taidekaruselli-toimintaa. Lasten ilmailukerhossa ilmailuun tutustuttiin taiteen ja käsillä tekemisen näkökulmasta, tutustuttiin museon ilma-aluksiin ja piirrettiin sekä valokuvattiin niitä, rakennettiin pienoismalleja, perehdyttiin museolla tapahtuvaan entisöintitoimintaan sekä lennettiin itse simulaattorissa. Kerhon toimintaan osallistui 12 lasta ja toiminta jatkuu myös keväällä 2021 yleisen pandemiatilanteen sen salliessa.

Matkustamisen muutos -hanke

Kokoelma- ja yleisötyötä yhdistävässä, kolmen museon yhteisessä Matkustamisen muutos -hankkessa tuotettiin aineisto- ja tehtäväkokonaisuuksia. Ne julkaistaan oppilaiden ja opettajien käyttöön Finna Luokkahuoneessa alkuvuodesta 2021. Viiden yhteisen kokonaisuuden teemat ovat Haaveilu, suunnittelu ja muistelu; Terveys ja turvallisuus; Matkustusdokumentit; Matkaruokailu sekä Matkustamisen kokemus.

Tapahtumat museolla

Ymmärrettävästi vuosi 2020 oli tapahtumatuotannoille haastava, mutta myös uusia yhteistyömuotoja ja virtuaalisuutta rakentava. Museon perinteiset Lasten päivä, Joulumyyjäiset ja Finnair Pilots' Big Bandin konsertti peruutettiin, kuin myös yhteishankkeista mm. Lasten lennokkipäivä ja Vantaan Ratikkafest. Virtuaalisesti järjestettiin Syksyn Ilmailukirjallisuuspäivä 14.11. sekä kansainvälinen Ilma-alusten entisöintiseminaari 4.–5.12., molemmat yhteistyössä Ilmailumuseoyhdistys ry:n kanssa. Museoviikon sijaan osallistuttiin Kansainvälisen digitaalisen museoviikon (11.–17.5.2020) ohjelmaan, jonka puitteissa järjestettiin arvontoja ja kiinnostavaa tarinankerrontaa digitaalisilla alustoilla kattoteeman #yhteishenki #togethernessMW alla. Myös Euroopan Kulttuuriympäristöpäivien Kasvun paikat -teemaviikkoon 7.–13.9. osallistuttiin virtuaalisesti julkaisemalla aiheeseen liittyviä artikkeleita ja muita aineistoja.

2.3. Naisten Ilmailuviikko

Osa kansainvälisen tapahtumaviikon Women of Aviation Worldwide Week (WOAW). Ilmailu-urastaan kertomassa ja kysymyksiin vastaamassa olivat IPMS:n puheenjohtaja Laura Lahtivirta, A320 first officer Riika Kaipainen ja Ilmavoimien reserviupseerikoulun vänrikki Roosa Ryymin. Yhteistyössä Ilmailumuseoyhdistys ry:n kanssa. Noin 40 kuulijaa.

10.7. Suuri Maalaustapahtuma

Osa valtakunnallisen Kuvataiteen päivän ohjelmaa. Järjestettiin omatoimitapahtumana.

24.–28.8 Poliitikon museoharjoittelu -viikko

Museoliiton kampanjaviikon aikana järjestettiin 3 poliitikkovierailua, joista yksi etänä. Ilmailumuseon toimintaan tutustuivat kansanedustajat Sari Multala (kok) ja Jussi Saramo (vas) sekä Vantaan kaupunginvaltuutettu Minna Räsänen (sd).

24.–27.9. Lähimatkailupäivät Ilmailumuseolla

Osa Uudenmaan lähimatkailupäivien ohjelmaa. Ilmailujoogaa I-hallin parvella ja lasten elokuva auditoriossa. YLE teki museolta tapahtumapäivien radiolähetyksen.

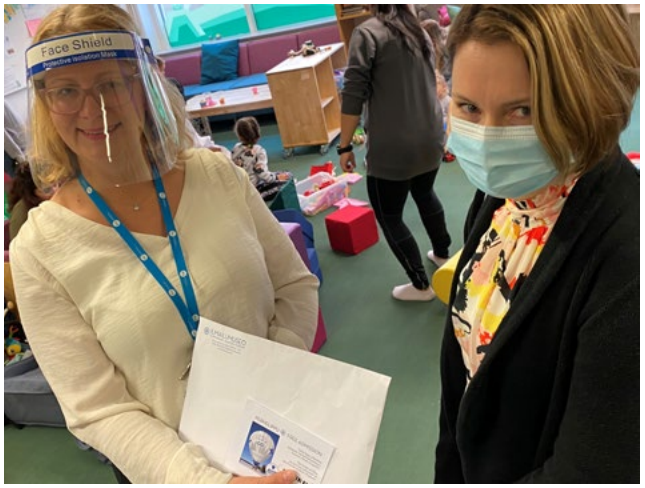

Museo joutui karsimaan tapahtumiaan ja mm. ilmaisiltojen toteutus jäi alkuvuoteen. Museolla haluttiin kuitenkin ilahduttaa vantaalaisia lapsiperheitä, joten museo lahjoitti lokakuussa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kohtaamispaikkojen Lastenpäivän juhlan yhteydessä Koivukylän ja Hakunilan kohtaamispaikoille 100 perhelippua. MLL:n Uudenmaan piirin perhetalotoiminnan päällikkö Susan Ihanainen vastaanottaa museonjohtaja Pia Illikaiselta lahjoituksen. Kuva: Mia Kunnaskari.

3.–4.10 Kahvila Yläpilven avajaisviikonloppu

Avajaisia vietettiin koko viikonlopun ajan ruuhkien välttämiseksi. Avajaispäivänä 3.10. Finnair Pilots' Big Band esiintyi coctail-kokoonpanolla. Viikonlopun aikana museolla kävi yhteensä 202 asiakasta ja ostotapahtumia kahvilassa oli yhteensä 58.

14.11. Alppilentäjät -elokuva

Elokuvan erikoisnäytöksissä klo 13 ja 15 oli paikalla ohjaaja Ilkka Valos, 3D-efekteistä vastannut Pekka Potka, kutsuvieraita ja katsojia yhteensä 86 hlöä. Kokoelmista vastaava amanuenssi esitteli Savoija-koneen säilyneitä esineitä.

7. VIESTINTÄ JA VIRTUAALIPALVELUT

Suomen Ilmailumuseon uutisvuosi käynnistyi median kiinnostuksella Keihäsmatkat -sarjaan ja sen kuvauksiin museolla. Uusi ilmailumuseo -hankkeesta uutisoivat alkuvuonna mm. Ylen uutiset, Huvudstadsbladet ja Vantaan Sanomat – ja Vantaan kaupungin ulostulo Ilmailumuseon tulevana sijoituspaikkana nousi paikallisiin ja valtakunnallisiin uutisiin jälleen kesäkuussa. Myös kokoelmatyö ja elämyspalvelut saivat ilahduttavasti näkyvyyttä: eri medioissa julkaistiin artikkeleita mm. museomekaanikon työnkuvasta, video-opastuksista, lentosimulaattoreista ja Korona ja lentoliikenne -tallennuksesta.

Viestinnän tärkein oma kanava ovat verkkosivut, jotka taipuivat myös ensimmäisen verkkonäyttelyn alustaksi. Sivuilla on runsaasti kokoelma-aineistoa, museopedagogista aineistoa sekä uutis- ja Uusi Ilmailumuseo -blogit. Museo julkaisee säännöllisesti myös Trafiikki-blogissa. Sosiaalisessa mediassa tärkein kanava on Facebook, jossa julkaistaan niin asiantuntijasisältöjä, tapahtumatiedotusta kuin myös mainontaa. Facebookin sivutykkääjien määrä jatkoi kuluvana vuonna kasvuaan, ja suosiotaan kasvattivat myös Instagram ja Twitter. Loppuvuonna museon YouTube-kanava sai uuden ilmeen ja sisältöjä, ja myös sen tilaajamäärät lähtivät kasvuun.

Viestintää tehdään pääasiassa ilman ostopalveluja ilmaisia alustoja hyödyntäen, eikä museolla ole myöskään ulkopuolista mediaseurantaa. Tapahtumaviestinnässä hyödynnetään mm. Tapahtumien Vantaa -sivustoa ja erilaisia meno- ja tapahtumakoneita. Uutiskirjepalvelu uudistetaan osansa laajempaa asiakaspalvelujärjestelmien remonttia, joten uutiskirje ilmestyi vain alkuvuonna sekä joulutervehdyksen muodossa.

Covid-19-tilanne muutti ymmärrettävästi myös viestinnän suunnitelmia. Normaalitilanteessa tapahtumaviestintä ja tapahtumien kehittäminen olisivat olleet suuressa roolissa, mutta nyt toimintaa suunnattiin toisin. Museoiden tehtävää ei ole kriisiviestintä vaan pikemminkin henkisen kriisinkestävyyden vahvistaminen, joten tilannetiedotuksen lisäksi viestinnän panosta suunnattiin erityisesti virtuaalipalvelujen tuottamisen ja niistä viestimisen suuntaan. Poikkeustilanteesta viestittiin keskitetysti verkkosivuilla (etusivu, tapahtumakalenteri, info), sosiaalisen median kanavilla ja paikan päällä museolla. Maaliskuusta lähtien viestintä on ollut osa niin videojulkaisutyöryhmää kuin myös kesän avaamistoimia suunnitellutta ryhmää, sekä syksyllä perustettua digityöryhmää.

Viestinnän tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat Trafiikki-viestintäryhmä ja sekä Vantaan kaupungin vastaavat toimijat.

Viestinnän tunnuslukuja

- **Verkkosivuvierailut:** 33 836 (2019: 52 801 istuntoa)
- **Facebook:** 4 668 (4 249 seuraajaa)
- **Instagram:** 1 854 (1 537)
- **Twitter:** 775 (633)
- **Youtube:** 198
- **Mediatiedotteita:** 3 (1)
- **Omat uutiset:** 29 (34)
- **Uusi ilmailumuseo -blogi:** 3 (7)
- **Trafiikki-blogi:** 5
- **Uutiskirjeet:** 7 kpl, 644 tilaajaa (669)
- **Vapaaehtoisten uutiskirjeet:** 6 kpl, 171 tilaajaa (174)

Kooste virtuaalipalveluista

Keväästä lähtien on puhuttu kulttuuripalvelujen digiloikasta, mutta ilman pitkäjänteistä digimaratonia virtuaalipalvelutarjonta olisi jäänyt hyvin suppeaksi. Virtuaalipalveluja ovat myös sähköiset tietopalvelut – näitä kuten montaa muutakin museon palvelua pystyttiin tarjoamaan myös museon ollessa fyysisesti suljettuna. Poikkeustilanteen myötä virtuaalipalvelujen merkitys korostui entisestään. Oheisessa listauksessa ovat keskeisimmät palvelut ja vuonna 2020 tuotetut palvelut:

- Ilmailumuseon verkkosivut (ilmailumuseo.fi)
- Ilmailumuseon Finna (ilmailumuseo.finna.fi), tietueita katsottu 37 060 kertaa (2019: 11 327)
- Pääsiäistervehdyksiä keräilijän kokoelmista, museon ensimmäinen virtuaalinäyttely Tuula Heikkolan lahjoituskokoelmaan kuuluvien pääsiäisaiheisten postikorttien pohjalta, 9.4.–31.5.2020
- Yli 80 vuotta ilmaa siipien alla, virtuaalinäyttely yhteistyössä Saab Finland Oyj:n kanssa, alk 1.6.
- Convair Metropolitan OH-LRB, virtuaaliopastus, yhteistyössä Vantaa-kanava
- Junkers A50 Junior, virtuaaliopastus, yhteistyössä Vantaa-kanava
- Saab 91 Safir SF-9, virtuaaliopastus, yhteistyössä Saab Oy
- Saab 35 Draken DK-206, yhteistyössä Saab Oy
- Vantaan historiaa: Aviapolis, yhteistyössä Kylli Vantaan kulttuuriympäristölinjaukset ja Vantaa-kanava
- Suomen Ilmailumuseon ääniopastus, verkkosivut ja SoundCloud
- Finnish Aviation Museum's Audio Guide, verkkosivut ja SoundCloud

Muita verkkoaineistoja, mm.

- Lentoliikenne ja ilmastonmuutos -oppimispaketti, tietopaketti ja matkasuunnittelupeli
- Junkers Junior -lentokoneen Facebook-sivusto
- Helsingin Ilmailupaikat -sivusto, Google Maps -palvelu

Pääsiäiskorttinäyttely siirtyi kabinetista verkkoon. Kuva: Mia Kunnaskari

8. MYYNTI JA MARKKINOINTI

Elämys- ja kokouspalveluja markkinoitiin sekä printti- että verkkomediassa. Etelä-Suomen media (Vantaan Sanomat, Helsingin Uutiset ja Länsiväylä) oli myös kuluneena vuonna keskeinen media yleismainonnassa. Hyviksi osoittautuneet Offerilla- ja Helsinki Card -kampanjat saivat jatkoa. Ilmailumuseo näkyi myös merkittävimmissä matkailuesitteissä ja -portaaleissa, ja Why not Vantaa -julkaisu nosti museon esille jännittävänä koko perheen käyntikohteena.

Ilmailualan sisäisessä mainonnassa Feeniks-lehti on tärkeä kanava, ja museolle on siinä ilmainen tapahtuma-sivu. Ilmailumuseoyhdistys ry:n julkaisema lehti ilmestyy 4 krt/v. Myös Liikennelentäjä -lehdessä julkaistiin Airbus 320 -simulaattorimainos.

Uutena ja merkityksiä luovana avauksena Finnairin kanta-asiakasjärjestelmään luotiin museon tuotekortit. Covid-19-pandemian seurauksena korttien lanseeraus siirtyi vuodelle 2021.

Keväästä lähtien markkinointitapahtumat siirtyivät verkkoon. Yrityksille markkinoitiin elämys-, tila- ja ravintolapalveluita verkkotapahtumissa ja sähköisillä alustoilla. Elämyspalveluita markkinoitiin myös Google-hakusanamainonnan avulla. Uusia kokoustila-asiakkaita saatiin myös Venuu-palvelun kautta.

Museoliiton Museokortti-palvelun merkityksen kasvu jatkuu, ja Ilmailumuseon Museokortti-tarjouksia (mm. kaupan ja kahvilan tuotteet sekä lahjakortit) markkinoidaan säännöllisesti.

Myynti- ja markkinointitapahtumat

16.–19.1. MATKA 2020 -messut, Helsingin messukeskus (71 497 kävijää)

Messut toimivat perinteisenä kauden markkinointiviestinnän avauksena. Ilmailumuseo osallistui yhdessä Vantaan kaupungin ja ammattiopisto Liven kanssa. Interaktiivinen somekilpailu, kuumailmapallokori ja Liven opiskelijoiden innokas esittelymateriaalin jako saivat messukävijät pysähtymään osastolle ja tutustumaan kokonaistarjontaan.

13.–17.5. Lapsimessujen virtuaalitapahtuma 2020

Museon palvelukokonaisuus oli esillä Messukeskuksen verkkotapahtumassa. 25 400 verkkovierailua kertovat onnistuneesta tapahtumasta.

1.8. Lasten festarit -verkkototeutus

Museon palvelukokonaisuus oli esillä verkkotapahtumassa. Lisäksi ohjelmassa oli mm. arvontoja ja markkinointiviestintää Radio Helsingin kautta. Streamilla oli n. 7 800 seuraajaa.

15.8. Vesis 2020 -lentonäytös

Riika Kaipaisen tietoiskuja museon palveluista Tapahtumaradiossa.

29.–30.8. SI- päälentonäytös Kauhava

Museon palvelukokonaisuuden esittelyä ja Tapahtumaradiokuulutuksia.

Ilmailumuseo ja Live MATKA 2020 -messuilla. Kuva: Tiia Fynes.

9. ASIAKAS-, KOKOUS- JA ELÄMYSPALVELUT

Museon turvallisen avaamisen edellytyksiä selvitettiin erillisessä työryhmässä toukokuun aikana. Työryhmä kokosi avaamisen edellytyksistä raportin ja toimenpide-ehdotukset Suomen Ilmailumuseosäätiön hallitukselle.

Asiakaspalvelussa, ml. museokauppa ja lokakuussa aloittanut Kahvila Yläpilvi, on tehty kuluneen vuoden aikana palvelujen konseptisuunnittelua yhteistyössä kokous- ja elämyspalvelujen sekä myynnin kanssa. Ea Ek teki restonomin opinnäytetyön Myyntiprosessi Suomen Ilmailumuseon kokouspalvelujen myyntiin Laurea-ammattikorkeakoulun Matkailu- ja palveluliiketoiminnan linjalle.

Museo perusti loppuvuodesta käyttäjäidentiteettityöryhmän parantamaan asiakasymmärrystään, liittyen Uuden Ilmailumuseon asiakaslähtöiseen konseptointiin. Kartoitustyö käynnistyy vuonna 2021. Käyttäjäidentiteettien kartoittamiseksi museo tilasi Zef.fi kyselytyökalun Trafiikki-museoiden yhteistilauksena.

Asiakaspalvelu ja avoinnapito

Covid-19-rajoitukset näkyivät suoraan museon kävijämäärissä ja palvelujen käytössä. Kokonaiskävijämäärä jäi 30 % pienemmäksi edelliseen vuoteen verrattuna. Suomen Ilmailumuseolla vieraili vuonna 2020 yhteensä 27 268 kävijää (2019: 39 050). Koko vuoden pääsylippumyynti oli yhteensä 97 306,40 €. Ilmaiskävijöiden osuus kaikista kävijöistä oli 24,28 % mukaan lukien yhteistyöyritys Takeoff Simulations Oy:n asiakkaat. Suurimmat kävijäryhmät olivat Museokortti -kävijät (4 770), aikuiset (4 508), alle 7-vuotiaat lapset (3 535), 7–17 vuotiaat lapset (2 009) ja Auditoriota käyttäneet kokouskävijät (2 617). Uusia Museokortteja myytiin yhteensä 140 kappaletta, ja olemassa olevien korttien voimassaoloaikaa jatkettiin 67 kertaa.

Ilmailumuseon näyttelyt ja muut palvelut olivat kokonaan suljettuna 17.3.–31.5. ja jälleen 30.11. alkaen. Ilmailumuseon Museokauppa, sekä Kahvila Yläpilven Express -piste olivat avoinna 21.12.–23.12 klo 10–16 joululahjamyyntiä varten. Aukioloajat pysyivät samoina kuin aiempina vuosina, ja museo oli arkisin avoinna klo 10–20 ja viikonloppuisin klo 10–17.

Kesäkuusta lähtien museo oli avoinna erityisjärjestelyin. Lasten sisäleikkipaikka, Convair-matkustajakone sekä Draken-simulaattori olivat tartuntariskin vuoksi suljettu yleisöltä, näyttelykierto muutettiin yksisuuntaisesti ja yleisesti ohjausta tehostettiin ja hygieniatasoa korotettiin.

Asiakaspalautteet

Poikkeuksellisessa tilanteessa kaivattiin lisätietoa turvallisuustoimien onnistumisesta, joten kesäkuussa otettiin käyttöön uusittu asiakastyytyväisyyskysely, jossa kartoitettiin myös covid-19-turvallisuustoimisssa ja niistä tiedottamisessa onnistumista. Kysely toteutettiin paikan päällä tehtävänä kyselynä, jossa asiakaspalveluhenkilökunta haastatteli asiakkaita ja kirjasi vastaukset tabletilla. Myös kesäkuuksi palkattu kesätyöntekijä osallistui asiakastyytyväisyyskyselyjen keräämiseen. Kyselyjä tehtiin vuoden 2020 aikana yhteensä 81 kappaletta.

Vastaajien useimmiten mainitsema syy vierailulle oli kiinnostus ilmailuun (45,5 %), toiseksi yleisin syy oli Ilmailumuseon kiinnostavuus käyntikohteena ja kolmanneksi yleisin sopiva sijainti (18.2 %).

Museon ovet avattiin turvatoimien saattamina kesäksi. Kuva: SIM.

92 % vastaajista nimesi ensisijaisesti käyttämäkseen palveluksi näyttelyissä vierailun, 2,5 % museokaupan, 2,5 % lentosimulaattorit ja 2,5 % kahvilan.

Suurin osa kävijöistä eli 52,5 % oli tyytyväisiä vierailuunsa, 42,5 % oli erittäin tyytyväisiä ja 5 % jokseenkin tyytyväisiä. Ilmailumuseolla saatuun asiakaspalveluun oltiin pääasiassa erittäin tyytyväisiä 57,5 %, tyytyväisiä 40 % ja 2,5 % oli vastannut olleensa erittäin tyytymätön.

92 % vastasi tiedotuksen museon aukioloajoista ja koronan aikaisista poikkeustoimista, kuten turvaväleistä ja näyttelyn kulkusuunnasta olleen riittävää. 7,5 % olisi kaivannut yksityiskohtaisempaa tietoa rajoituksista. Sanallisissa vastauksissa nousi esille esimerkiksi toive siitä, että tieto Draken-simulaattorin ja Convair-matkustajakoneen

kiinniolosta voisi lukea useammassa paikassa museon verkkosivuilla.

Avoimissa palautteissa toivottiin toistuvasti muun muassa nykyistä suurempia tiloja museolle, lisää tekemistä lapsille, lentosimulaattoreihin kouluttajia paikalle viikonlopuiksi (non-stop), esittelyteksteihin enemmän tarinallisuutta teknisten tietojen lisäksi ja vaihtuvaksi näyttelyksi toivottiin avaruusteemaista näyttelyä.

Huimat 100 % vastaajista suosittelisi käyntiä Ilmailumuseolla myös muille.

Kahvila Yläpilvi

Museon pitkäaikainen yhteistyökumppani Ravintola Mandeli ilmoitti kesällä vetäytyvänsä Ilmailumuseon kahvilapalvelujen tuottamisesta. Ilmailumuseossa päätettiin nopeasti ottaa kahvilapalvelujen tuottaminen osaksi omaa toimintaa. Kahvilan toimintojen toteuttamiseen katsottiin löytyvän osaamista ja innostusta asiakaspalveluhenkilökunnan keskuudesta. Näyttelypäällikkö laati kahvilalle perustamiskustannus- ja kannattavuuslaskelman, sekä loka-marraskuun tulosraportin osana liiketalouden ammattitutkinnon opintojaan.

Kahvila Yläpilven nimi valittiin sosiaalisessa mediassa järjestetyn nimikilpailun ehdokkaiden joukosta, ja asiakkaita on osallistettu palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toiminta alkoi lauantaina 3.10. Avajaisviikonloppuna kahvilassa kävi noin 200 asiakasta, joista suurin osa kävi myös museon näyttelyissä. Kahvilamyyntiä oli lokakuussa 4 158,03 euroa ja marraskuussa 4 338,21 euroa. Kahvilasta tilattiin myös kokoustarjoiluja lokakuussa yhteensä seitsemän ja marraskuussa neljä kertaa. Kahvila valmistaa myös eväät lasten iltapäiväkerholle.

Museokauppa ja Trafiikki-verkkokauppa

Ilmailumuseon Museokauppa palveli asiakkaita museon aukioloaikoina ja Museokaupan koko vuoden myynti oli yhteensä 57 152,24 euroa. Eniten myydyt tuoteryhmät olivat pelit ja lahjatavarat, lelut, kirjat, liidokit ja pienoismallit.

Trafiikki-museoiden yhteisen Trafiikki-verkkokaupan myynti oli Ilmailumuseon osalta yhteensä 6 185,40 € josta valtaosa painottui marras-joulukuun joululahja- ja etenkin simulaattorilahjakorttien myyntiin. Joulukuussa tehtiin Ilmailumuseon verkkokauppamyynnin kaikkien aikojen myyntiennätys 4 582 €.

Kokouspalvelut

Kokouspalveluiden myynti oli 18 617,07 € (v. 2019: 46 278,48€).

Kokoustiloissa oli vuoden aikana 187 tapahtumaa, joihin osallistui 3 133 henkilöä. Tilat olivat asiakaskäytössä yhteensä 494 tuntia (2019: 667).

Luvuista peilautuvat pandemian vaikutukset ja yritysten kokoontumisrajoitukset. Suuri osa kokoustilojen käyttäjistä oli edelleen pitkäaikaisia kanta-asiakkaita, mutta uusiakin asiakassuhteita luotiin.

Yritysasiakkaille tarjottiin kokoustilojen lisäksi palveluja kokonaisvaltaisesti: simulaattorilentoja, opastettuja museokierroksia ja ravintolapalveluja. Myös monet yksityishenkilöt järjestivät museon tiloissa omia juhlia ja merkkipäiviä.

Salesforce-asiakkuudenhallintaohjelman myötä asiakkaat voivat varata kaikki palvelunsa halutessaan myös museon verkkosivuston kautta.

Loppuvuodesta kokoustilojen tekniikkaa ja sisustusta uusittiin, samalla Avia-kabinetin palveluihin lisättiin uusi whiteboard.

Elämyspalvelut

Elämyspalveluiden kokonaismyynti oli 20 816,61 € (v. 2019: 32 919,79 €). Simulaattoreilla lennettiin vuoden aikana 234 tuntia. Aineettomien lahjojen suosio jatkoi kasvua, joten erityisesti loppuvuodesta simulaattoreihin myytiin paljon lahjakortteja.

Elämyspalvelut, erityisesti simulaattorilennot sekä kokonaisvaltaiset kokouspalvelut ovat museolle erottautumisen väline ja taloudellisesti merkittävä tulonlähde. Elämyspalvelut konkretisoivat kokoelmien sisältöjä ja tarjoavat jokaiselle mahdollisuuden lentämiskokemukseen.

Vuonna 2020 museolla oli käytössä kuusi erityyppistä simulaattoria: Saab S35 Draken, Piper PA-23 Aztec, Messerchmitt Bf-109 G, Diamond DA42, Airbus A320 ja Airbus H135. Näistä simulaattoreista Saab Draken on normaalitilanteessa vapaasti museovieraiden käytössä näyttelyiden yhteydessä.

Diamond DA42 on Aeropole Oy:n omistama ammattikäyttöön tarkoitettu simulaattori, Airbus A320 ja Airbus H135 ovat Takeoff Simulations Oy:n omistamia. Näiden kolmen simulaattorin käytöstä museoasiakkaiden elämyslentoihin on tilavuokrasopimuksen sisältämät yhteistyösopimukset.

Elämyspalveluiden näyttävin palvelu on ainutlaatuinen OH-FIN-kuumailmapallo, jonka operaattorina toimii Aeronaut Oy ja maahenkilökuntana vapaaehtoisista muodostettu pallotiimi.

Simulaattorilentojen kouluttajina ovat toimineet pääosin vapaaehtoiset simulaattorikouluttajat sekä myös museon vakinainen henkilökunta. Vapaaehtoisten kouluttajien joukossa on ollut mukana työelämässä tai eläkkeellä olevia liikennelentäjiä sekä Ilmailumuseoyhdistyksen ja Virtuaalilentäjien vapaaehtoisia. Kaikkiaan kouluttajina on toiminut 35 vapaaehtoista ja 4 museon työntekijää.

Messerschmitt-simulaattorikoulutuksessa. Kuva: Michael Fynes.

Flight simulator world –lentosimulaattorimaailma

Ilmailumuseon elämyspalveluiden simulaattorilennot sekä OH-FIN-kuumailmapallo ovat museolle erottutumisen väline ja taloudellisesti merkittävä tulonlähde. Elämyspalvelut konkretisoivat kokoelmien sisältöjä ja tarjoavat jokaiselle mahdollisuuden lentämiskokemukseen.

Toiminnan tehostaminen on yritysmaailman realiteetti, ja todellisuutta myös museomaailmassa. Vuonna 2020 keskityttiin elämyspalvelujen palvelukokonaisuuden tehostamiseen. Yhteistyö museolla Diamond DA42-koulutussimulaattoria operoivan Aeropole Oy:n kanssa jatkuu edelleen. Yhteistyömahdollisuudet vuosilta 2011–2015 tutun yhteistyökumppanin, Finnair Flight Academyn, kanssa kartoitettiin myös. Uudeksi kumppaniksi valikoitui vuonna 2014 perustettu Takeoff Simulations Oy, joka oli kiinnostunut sijoittumisesta museon yhteyteen jo aloitusvuonnaan. Vuodet Salmisaaren liikuntakeskuksessa ovat tuoneet Airbus A320 -lentosimulaattoria operoivalle toimijalle arvokasta kokemusta.

Toiminnan tehostamisen ja kaupallisen menestyksen taustalla on aina jotain suurempaa. Tässä hankkeessa se tarkoittaa jotain ainutlaatuista, eli lentämiskokemuksen tarjoamista jokaiselle museokävijälle turvallisesti simulaattoreissa. Hankkeen ja koko elämyspalveluiden taustalla on myös museon vapaaehtoistyöntekijöiden rakkaus ilmailua ja ilmailumuseotoimintaa kohtaan.

Lentosimulaattorimaailmahanke käynnistyi helmikuussa välihallin kokonaisuuden valmisteluilla tulevaa käyttöä varten. Tilan tyhjennys ja rakenteiden purku, pintojen kunnostus, maalaus ja tarvittavat rakennemittaukset saatiin valmiiksi vapuksi, ja itse rakennustöihin päästiin toukokuun puolessa välissä. Simulaattorimaailman rakentaminen oli mittava hanke, joka suunnittelu ja rakennustyöt toteutettiin pääosin oman henkilökunnan voimin.

Avajaisia vietettiin pandemian ehdoilla ilman kutsuvieraita lokakuun 7. päivä. Voimme ylpeydellä todeta, että lentosimulaattorimaailma tarjoaa ilmailusta kiinnostuneelle todella monipuolisen kattauksen erilaisia ilma-aluksia, joista uusimpana tulokkaana Finnairin väreissä lentävä Airbus A320 -matkustajalentokone ja Airbus H135 -helikopteri. Muita konetyyppejä ovat jatkosodan Messerschmitt Bf 109 G -hävittäjälentokone, 60-luvun klassinen Piper PA-23 Aztec ja nykyaikaisen lentokoulutuksen ilmentymä Diamond DA42.

Museon vapaaehtoiset ovat merkittävässä roolissa lennonopettajina, lentotekniikan ylläpitäjinä ja aktiivisina palveluiden käyttäjinä.

10. VAPAAEHTOISTOIMINTA

Museon vapaaehtoistoiminnassa covid-19-rajoitukset tuntuivat paitsi määrällisesti myös ja erityisesti laadullisesti: vapaaehtoistoiminta on tekijöilleen erityisesti sosiaalista toimintaa yhteisessä ympäristössä. Museotoiminnalle ja ilmailun kulttuuriperintötyölle vapaaehtoisten panos on kokoelmien vaalimisen ja kontekstitietojen täydentämisen kannalta erittäin tärkeää.

Suomen Ilmailumuseo on jo pitkään kunnostautunut suomalaisen ammattimuseokentän suurimpana vapaaehtoistoimijana. Vapaaehtoiset toimivat muun muassa kokoelmien entisöinnissä, arkistossa ja kirjastossa, oppaina, simulaattorikouluttajina, pallotiimissä sekä erilaisissa projekteissa. Museon vapaaehtoisrekisterissä on noin 200 henkilöä, ja lisäksi hankkeissa on toisen yhteisön kautta tulevia vapaaehtoisia (kuten Ilmailumuseoyhdistys ry ja Evergreens ry).

Tänä vuonna vapaaehtoistoimintaa pystyttiin toteuttamaan vain 3900 h, kun vuonna 2019 tunteja tehtiin 8854 h ja vuonna 2018 peräti 10495 h. Vapaaehtoistoiminnasta merkittävä osa on ryhmä- tai kohtaamistoimintaa, ja huomattava osa museon vapaaehtoisista kuuluu iän puolesta covid-19-riskiryhmiin. Tehtävien luonne huomioiden toimintaa ei voitu sinällään myöskään järjestää virtuaalisesti. Museon vapaaehtoistoiminnan koordinaattori ja ohjaajat kartoittivat yhdessä toiminnan riskejä ja linjasivat toiminnasta sekä vapaaehtoisten että henkilökunnan turvallisuutta silmällä pitäen.

Tauon aikana vapaaehtoistoimintaan on tehty useita parannuksia. Tiloja on järjestelty paremmin toimiviksi, arkiston ja kirjaston parissa toimiville vapaaehtoisille on valmistunut kirjaston läheisyyteen oma työtila, ja toiminnan järjestämisen tapaa on suunniteltu uudelleen turvallisemmaksi ja pienryhmiä paremmin hyödyntäväksi.

Myöskään perinteistä virkistystoimintaa, eli kevät- ja joulutapaamista lounaineen ei voitu järjestää. Loppuvuodesta vapaaehtoisille tehtiin kysely koronavuodesta, ja joulukuussa järjestettiin Teamsin välityksellä Etäkahvit, joiden aikana katsottiin videotervehdyksiä ja lähetettiin terveisiä. Etäkahveille osallistui noin 20 henkilöä, ja videot jaettiin myös YouTube-kanavalla. Lisäksi Ilmailumuseoyhdistys ry:n kanssa lähetettiin yhteinen joulukortti Tiistaikerhon vapaaehtoisille.

Simulaattoriohjaajat harvinaisessa ryhmäkuvassa kesällä 2020 – pienryhmätyöskentely oli vuoden trendi ja osa toiminnoista kokonaan tauolla. Kuva: Henri Äijälä.

11. TUKITOIMINNOT

ICT-järjestelmät

Museon it-palvelut (kiinteä laajakaistayhteys, verkkosivujen nimipalvelut, palomuuri, virustorjunnan lisenssit sekä sähköpostipalvelut) on vuodesta 2011 tilattu Visiotech Oy:ltä. Museon verkkosivuston hosting-palvelut on vuodesta 2015 lähtien tilattu WordPress-julkaisujärjestelmään erikoistuneelta Sitegroundilta. Lisäksi museolla on vuodesta 2016 ollut käytössä DNA:n langaton verkkoyhteys, kiinteän laajakaistan rinnalla.

Museon palvelintietokoneen tiedostojen konversio Microsoftin pilvipalveluympäristöön valmistui alkuvuodesta. Museon sähköpostit ja jaetut tiedostot toimivat Office365-verkkoympäristössä.

Vuoden 2020 koronaviruspandemiasta johtuvat poikkeustilajärjestelyt loivat uudenlaisia tarpeita museon ICT-järjestelmille. Museo asetti loppuvuodesta digitaalisten palveluiden suunnittelutyöryhmän suunnittelemaan uusien virtuaalisten palveluiden tuotantoa ja niiden edellyttämiä ICT-järjestelmätarpeita, sekä sähköisen aineiston pitkäaikaistallennuksen vaatimuksia. Työryhmätyöskentely jatkuu vuonna 2021.

Kiinteistö

Uuden maavuokrasopimuksen mukaisesti Finavia Oyj on vuokrannut maa-alueen Ilmailumuseosäätiölle vuoden 2028 loppuun saakka. Kiinteistön huollossa ja korjauksissa on tehty pääasiassa vain välttämättömät toimet edessä olevien poistojen vuoksi.

Museon uuden osan ilmastointi huollettiin ja puhdistettiin kauttaaltaan sekä suodattimet vaihdettiin. Myös lämmön talteenottokiekon laakerit vaihdettiin. Radonmittaukset aloitettiin vuonna 2019 ja tulokset saatiin 2020 alkuvuonna. Niiden pohjalta tehtiin joitain korjaustoimenpiteitä. Museon tiloissa tehtiin palotarkastus ja paloilmoittimen tarkastus. Myös pelastussuunnitelma päivitettiin.

Museon sulkuaikaa hyödynnettiin toimisto- ja simulaattoritilojen muutos-, rakennus- ja maalaustöiden toteuttamiseen. Simulaattoritoiminta keskitettiin pääasiallisesti välihallin simulaattorimaailmaan, ja vapautuneita tiloja muutettiin ja kunnostettiin henkilökunnan, vapaaehtoisten sekä Ilmailumuseoyhdistys ry:n käyttöön. Museo sai toimintansa tueksi suurehkon toimistokalustelahjoituksen sekä omakustannehintaan mm. lasiovia. Näitä käytettiin toimistotilojen ja simulaattorimaailman sisustukseen. Lisäksi ulkoalueille ns. Lasten maailmaan koottiin lahjoituksena saatu lentokonerunkorakennelma pääosin vapaaehtoisten pallotiimin toimesta. Museo puolestaan lahjoitti käytöstä poistettuja tuoleja ja toimistotarvikkeita mm. Päijät-Hämeen ilmailumuseolle ja Vantaa Seuralle.

Lämpimän vuoden vuoksi lämmityskuluissa tuli merkittäviä säästöjä ja talviaikaisilta vaurioilta vältyttiin. Finavian kiinteistöosastolta on saatu lumenauraus- ja hiekoituspalveluja. Lisäksi osasto teki puunkaato- ja maansiirtotöitä sekä toimitti sepeliä pohjaksi museon hankkimalle varastokontille. Pieniä häiriöitä museon toiminnassa ovat aiheuttaneet läheisellä työmaalla tehdyt räjäytystyöt. Räjäytystöiden lopputarkastus tehtiin 3.11.2020 museolla.

Museon ilmastointi tutkittiin ja huollettiin perinpohjaisesti. Kuva: Mia Kunnaskari.

Lisäksi valmistui Päijät-Hämeen ilmailumuseon hallirakennuksen korjausselvitys. Sen pohjalta tehdään korjaussuunnitelma ja -toimenpiteet myöhempänä ajanjaksona.

Kiinteistöhenkilökunta osallistui museon kaikkien tapahtumien ja näyttelyiden rakentamiseen ja mm. kuvausten aikaiseen valvontaan.

Asiantuntija Pasi Oila avusti museota kiinteistöautomaation ja ilmastoinnin huolto- ja korjausasioissa. Sähkömiehenä toimi sähköasentaja Jari Repo Maio Exteriorsista.

12. SÄÄTIÖ

Sääntöjensä mukaan säätiön tarkoituksena on ylläpitää Suomen Ilmailumuseota ja siten edistää Suomen ilmailun historian tutkimusta, opetusta ja tuntemusta. Tätä tarkoitusta on toteutettu vuonna 2020 tässä toimintakertomuksessa kuvatulla tavalla.

Suomen Ilmailumuseo on ilmailun valtakunnallinen vastuumuseo (VALVA). Museo tavoitteena on lisätä ymmärrystä ilmailusta. Museo vastaa VALVA-asemansa mukaisesti myös ilmailumuseotoiminnan kehittämisestä ja koordinoimisesta Suomessa.

Säätiön hallintoelimiä ovat edustajisto, hallitus ja museonjohtaja.

Säätiön lähipiirin muodostavat säätiön perustajat Finavia Oyj, Finnair Oyj, Ilmailumuseoyhdistys ry, Patria Oyj, Suomen Ilmailuliitto ry, Vantaan kaupunki, säätiön hallituksen ja edustajiston jäsenet sekä museonjohtaja.

Säätiö ei ole antanut lainoja tai vakuuksia lähipiirilleen.

Lähipiiritoimet

Säätiö on tehnyt toimintavuonna lähipiirinsä kanssa seuraavia taloudellisia toimia:

Finavia Oyj

- Ostanut museon tarjoamia kokouspalveluja yht. 4 912,55 eurolla
- Toimittanut museolle korvauksetta omistamansa tontin puhtaanapitopalveluja
- Museo maksanut Finavia Oyj:lle kiinteistöveroa museon maa-alueesta 8 032,50 euroa

Finnair Oyj

- Ostanut museon arkistointipalveluja yht. 8 409,00 eurolla

Ilmailumuseoyhdistys ry

- Ostanut museon tarjoamia kahvilapalveluja 89,31 eurolla
- Käyttänyt korvauksetta museon toimisto-, varasto-, näyttely- ja kokoustiloja
- Museo on ostanut yhdistykseltä tuotteita myyntiin yht. 1 086,00 eurolla

Suomen Ilmailuliitto ry

- Ostanut museon tarjoamia kokouspalveluja yht. 1 358,12 eurolla

Vantaan kaupunki

- Ostanut museon tarjoamia kokouspalveluja yht. 763,46 eurolla
- Ostanut pääsylippuja ja opastuksia yht. 3 408,12 eurolla
- Maksanut esinelainoja 510,00 eurolla
- Myöntänyt museolle hakemuksesta toiminta-avustusta 50 000,00 euroa
- Museo on ostanut kaupungilta elintarvikelain mukaisen tarkastuksen 145,00 eurolla

Juha Klemettinen, hallituksen jäsen

- ”Kolmosten siivillä” -kirjan kirjoittajapalkkioita (1/3 osuus teoksesta) 28,68 euroa.

Säätiön muu lähipiiri ei ole tehnyt taloudellisia toimia säätiön kanssa. Säätiön hallintoelimille ja tilintarkastajille on maksettu palkkioita yhteensä 69 702,30 euroa.

Edustajisto

Edustajiston sääntömääräinen kevätkokous pidettiin 28.5.2020 ja syyskokous 10.12.2020. Kokoukset järjestettiin vallitsevan epidemiatilanteen takia etäkokouksina. Sihteerinä edustajiston kokouksissa toimi Valeri Saltikoff. Suomen Ilmailumuseosäätiön edustajiston kaudella 2019–2020 muodostivat

Varsinaiset jäsenet:
Paavo Antila (Ilmailumuseoyhdistys ry)
Marcus H. Borgström (Ilmailumuseoyhdistys ry)
Ben I. Björkqvist (Ilmailumuseoyhdistys ry), puheenjohtaja
Carl Fredrik Geust (Ilmailumuseoyhdistys ry)
Jari Helander (Ilmailumuseoyhdistys ry)
Sauli Heinonen (Vantaan kaupunki)
Jouko Helin (Ilmailumuseoyhdistys ry)
Raimo Korpi (Ilmailumuseoyhdistys ry)
Joni Mahonen (Ilmavoimat), varapuheenjohtaja
Mika Nurmela (Finnair Oyj)
Petteri Nissilä (Finavia Oyj)
Jari Kilpeläinen (Suomen Ilmailuliitto ry)
Martti Wallin (Patria Oyj)

Varajäsenet:
Markku Lemmilä
Lassi Karivalo
Kari Koski
Matti Kiiskinen
Juhani Tyllilä
Veli-Matti Kallislahti
Pekka Skyttä
Kaisa Mölläri
Tuukka Karjalainen
Petteri Tarma
Janne Simula
Hannu Halonen
Birgitta Selonen

Erovuorossa edustajiston syyskokouksessa olivat Paavo Antila (Markku Lemmilä), Ben Björkqvist (Kari Koski), Carl-Fredrik Geust (Matti Kiiskinen), Jari Kilpeläinen (Hannu Halonen) ja Petteri Nissilä (Janne Simula). Näistä Petteri Nissilä oli jo syksyllä 2019 ilmoittautunut vetäytyvänsä edustajistotehtävistä, mutta Finavia Oyj ei ollut nimittänyt tilalle uutta jäsentä. Lisäksi Joni Mahonen ilmoitti vetäytyvänsä edustajistotehtävistä 1.1.2021 alkaen.

Uusiksi jäseniksi ja varajäseniksi erovuoroisten tilalle nimettiin yhteisöjen ilmoitusten perusteella Finavia Oyj:ltä Martti Nurminen (varajäsenenä Sami Kiiskinen) sekä Ilmailumuseoyhdistys ry:n puolelta Matti Kiiskinen (Juha Veijalainen), Reino Myllymäki (Erja Reinikainen), ja Janne Salonen (Mikko Skön). Jari Kilpeläinen ja Hannu Halonen jatkavat Suomen Ilmailuliitto ry:n edustajina seuraavalle kolmivuotiskaudelle. Ilmavoimat nimesi Joni Mahosen tilalle Timo Antikaisen (Ville Hakala).

Edustajiston puheenjohtajaksi vuodelle 2021 valittiin Janne Salonen, ja varapuheenjohtajaksi Timo Antikainen.

Hallitus

Suomen Ilmailumuseosäätiön hallituksen kaudella 1.1.–31.12.2020 muodostivat:
Jarkko Konttinen, puheenjohtaja
Juha Klemettinen, varapuheenjohtaja
Ilkka Kangastalo
Otso Kivimäki
Annika Kåla
Janne Pauni
Janne Rönnbäck
Kaarlo Karvonen
Martti Wallin
Säätiön hallitus kokoontui 11 kertaa.
Hallituksen sihteerinä on toiminut Ilkka Kangastalo.
Museonjohtajana on toiminut Pia Illikainen.

Tilintarkastus

Tilintarkastajina toimivat KHT-tilintarkastaja Marko Saxell ja varatilintarkastaja KHT-tilintarkastaja Lauri Lehtoviita, LeadAudit Oy.

13. ENGLISH SUMMARY – AT AVIAPOLIS, REMOTE AND ONLINE

The start of 2020 was a busy time for the Finnish Aviation Museum. The Museum had begun a close cooperation with the City of Vantaa already in the autumn of 2019 to find a location for the New Aviation Museum. There was also a lot going on at he Museum – the number of visitors in January and February was significantly higher than that of previous years, a new recruitment was planned for the collections team, and the Simulator Sevices were developed. The good start for the new year was also supported by the significant increase in state funding. The Museum was on a clear path, and everyone was eager to fulfill the goals set in the new strategy.

Then, on the 17th of March, the Museum had to close its doors from the public, due to the regulations caused by the covid-19 pandemic. The Museum staff members, to whome it was possible, immediately moved to remote work. The new situation required learning new methods of work, but the amount of work was by no means reduced. Digital services were developed, among others virtual tours together with the City of Vantaa. Planning and development continued on all fronts. The maintenance team with their partners worked to build a new Simulator World, the collections team immediately launched a communal project to document the effects of the pandemic, the communications and pedagogics team planned and published new, accessible services and the New Aviation Museum project continued as planned.

In other words, the Museum didn't go on hiatus, even though we – like many others – thought the situation to be over soon. That was not the case, however – during 2020, the Museum was closed due to the pandemic for a total of 106 days. Even so, over 26 000 visitors visited the museum – a substantial amount, given the number of days open for public. As we write this, in the end of January, the Museum is again closed. Although we don't know when the current restrictions will be lifted, we look into the future with confidence. We will continue to work determinately to ensure the Museum has even better qualifications to preserve and present aviation history, and to be an exciting attraction in the Aviapolis area of Vantaa.

The year 2020 taught us much about the necessity change and opportunities that it can provide. It taught us to work in new ways, and to search for new solutions. Without the pandemic, we wouldn't have learned what we now have. The pandemic certainly stretched us to our limits from time to time, but hopefully also provided experiences of success. The year 2020 made our Museum even stronger.

I would like to express my warmest thanks to all our partners, with whom we have faced the new situation together. I thank our volunteers and customers – hopefully we can see each others again soon. I would also like to thank our staff and the Board of the Finnish Aviation Museum Foundation, for tirelessly working and developing things for the better. Thanks to you, despite everything, we made this a year of success.

Pia Illikainen
Museum Director

Photo: Milla Illikainen.

ILMAILUMUSEO
FLYGMUSEUM • AVIATION MUSEUM